

کتابخانه
موسسه شورای
اسلامی
۱۶۳

فروشنده آقای خانم	کالم مدد حسینی	جله:	تاریخ: ۱۱/۷/۲۸ شماره:
نام کتاب:	مجموعه چهار دره در ۵ جلد کلام و غیره		
مؤلف:			
مترجم:			
کاتب:			
شارح:			
تاریخ کتابت:	فارسی - عربی	نوع خط:	نوع جلد:
			نوع کاغذ:

تزیینات و مشخصات:

چهار دره زار

ملاحظات:

۱۶۴۳۷

فروشنده آقای خانم	کالم مدد حسینی	جله:	تاریخ: ۱۱/۷/۲۸ شماره:
نام کتاب:	مجموعه چهار دره در ۵ جلد کلام و غیره		
مؤلف:			
مترجم:			
کاتب:			
شارح:			
تاریخ کتابت:	فارسی - عربی	نوع خط:	نوع جلد:
			نوع کاغذ:

تزیینات و مشخصات:

چهار دره زار

ملاحظات:

۱۶۴۳۷

۱
۱
۲
۳
۳
۳
۵
۸
۷
۶
۱
۱۱
۸۱
۸۱
۳۱
۵۱
۵۱
۷۱
۶۱
۸

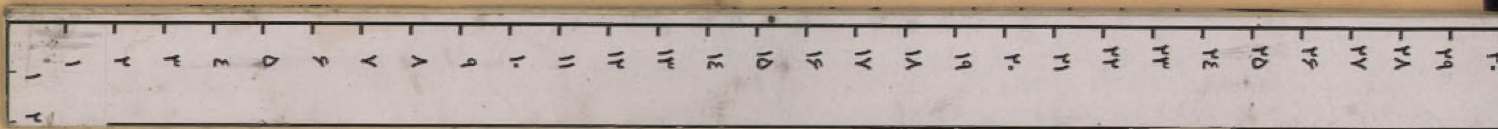

فروشنده آقای خانم		کلام مدحی		جلد:	تاریخ: ۱۱/۷/۲۸	شماره:
نام کتاب: - سحر چهار روزه در ۹ ساعت و ۵۰ دقیقه						
مؤلف:						
مترجم:						
کاتب:						
شارح:						
تاریخ کتابت:	فارسی - عربی	نوع خط:	نوع جلد:	نوع کاغذ:		

ملاحظات:

۱۶۴۳۷

تزیینات و مشخصات: چهار روزه در ۹ ساعت و ۵۰ دقیقه

۱۹۴۳۷
۲۰۷۹۰۲

گفتار ششم از راه
کتاب اسیرین صبی
سنة ۱۲۸۵

(۱۳)

انسان اين همه هست معذريه و اين حال زياده كه مخصوص ^{انسان}
عبادت از دقيقه انانيت و اشارت بنوي اوست
عرف نفس **عرف** **دبر** روح قدر از عطسه جالست و نفس
انسان از شجر جلال روح انسان البته افعال و صفات
از دست و نفس انسان خزينه معرفت ذات لطيف چون
حصول جميع كالات موقوف بود بدقايق انسان و روح
و از غير عرش تا تحت التراب هيچ موجودي را جامعيت اين هر دو
محصل نيست بغير از انسان تا صفت ظلومي و جهوري
انسان باشد بشرف مشاهد جمال جبروت **رسد**
ظلومي و جهوري ضد نوراني وليكن مظهر علم ظهورند
اما معني **اذا جاورن شيئا** **انكر ضده** انجا غنى ما دارد
و جهوري صيغه مباهات است و ضد انسان عدل و علم است
و حق ظلم و جهل از خود بخارج و زكند و مبدل شوند بعد
و علم پس بدین موجب ظلم و جهور مدح نباشد نه مذم
اما از خلافت صورت جمعيت ميخواهد تا فائز و تمام
مطلوب

مطلوب مجموع مژدن **من لحن** **والا** **الامر** **و الملك** **و الحزن** **و الحزن**
ادم **بيك** **اذا بعين** **ط** **اوقول** **خلقت** **ميد** **و مراد** **هر دو** **نفس**
معدومين من الجلال و الجلال است و قوله ايضا **الذي** **من** **الامر**
من اصابع الرحمن **الرحمن** و قوله ايضا **بل** **بلاه** **مبسوطا** **واحي** **الامر**
والله **المنصور** **بونه** **اليها** **فانهم** **فانه** **دقيق** **و عدم** **قابليت** **قبول** **اما**
و معني عرض امانت ايت يعنى در علم ازل معين است كه هر
قبابليت آن شئ قبول توان كرد و در علم الهى قابليت تماميت
يعنى نفس و روح انسان بغير از انسان كسى قابل اين معني
نيست عبارت از عدم قبول است و عدم قابليت ايشان را
منع و ايا خوانند بليسان احوال دون الفال و معني قبول
با اتفاق محققان هيچ نيست الا استعداد خاص ذاتي و
قابليت انصاف بصفات خلافت الهى **انما** **ادام** **اطيع** **اجلك**
شيئا **انما** **حي** **لا يموت** **بلك** **حيلا** **لا يموت** **اذا** **انجا** **فرمود**
لا يزال **المبدى** **بقدر** **الى** **بالنفا** **افراجه** **اجبر** **فاذا** **اجبر** **كنت** **سمعه**
و بصره **كنت** **سمعه** **و بصره** **و لانه** **و يد** **و وجهه** **و لانه** **و يد**

و بي **نطق** **و ب** **بطن** **و ب** **عيشه** **و ب** **و علم** **ادم** **الاسماء** **كلها**
بيان مجموع ميكند بذا كه بادم نوعيت نه شخصتها اكثر
بر آدم هم صادق است و ادم صوري كه ابو البشر است و اولاد
او هم جنس توحه **كان** **افضل** **و غير** **و يكثر** **را** **اين** **من** **نبي**
و جبر حاصل نيست چون كايينات في هادي و مرشد است
خدا را نتوانند دقت تا كوي است مرشدان از مرشدى كه
مؤيد باشند **عند الله** **ثابته** **في** **روعه** **و يكما** **انفس** **خود** **بر** **سند**
بشر **ان** **يكما** **الله** **و عينا** **او** **من** **و لانه** **جواب** **او** **و بسل** **و بسل** **و بسل**
و اين خلافت التفصيل است بر يكديگر مثله داد و دخليقه
و محمد خليفه و اين الاول من الاخر و ادم خليفه است و ادم
المقدم من الثاني **و لغد** **فقلنا** **للبعض** **البينين** **على** **بعض** **صوت**
اين ايه با هر است در مفسود اين معني چون قياس جود
وجود و اولاد كذا فانه فطرت الله بمقتضى لحن و تخطيط ايشان
و بمقتضى صنع الله تعالى **انق** **كل** **شي** **در** **صورت** **صل**
و فضل با تمام رسانيد زهى بر ششم بخبر نهى ديديضا
و ديوار

و بعد از تفصيلات حقايق در مراتب اظهار و انصاف و تصور
دو طوار استنباع و استقرار **وقد ظلمكم** **اطر** **اوله** **زهره** **نك**
و قابليت قبول كردن **شعر** **اينطور** **كه** **ان** **يك** **هم** **هر** **يك** **است**
و اين نادره كه يك كل در دقت و عارف **سلطنت** **قدم** **سنت**
جلال و جمال انجست كمال و اكال در مراتب افاضال بظهور
پوست **كل** **الجم** **ان** **ثمين** **حسنك** **مشر** **و سر** **و سر** **و سر** **و سر** **و سر**
شده معاني اعيان در مظاهر احوال بر توانا اختيار
هم نقش كونا كون از قدس بر الواح ناسوت ثبت كشت **و با**
من يك جانم كه صدمه را است **چه** **جان** **و چه** **ن** **كه** **دو** **و هم**
خود را كوى كه هم **اليت** **ناشا** **دكنم** **آن** **دكر** **انرا** **كه** **منم**
از همه عجيب تر آنكه ارادت ظهور و محفيت و معجز و عجز
و لا غايت پيدا نميگردد اما از هزاره را كه يك كسى يا
قرب و بيان لطيفه رسد **بیت** **هم** **پند** **نرا** **نقش** **كه** **نرا**
هم خوانند نرا حرف كه نرا **حور** **شيد** **از** **از** **شرق** **له** **زك**
هميشه طالع ولا معست و يقض آن در عرض ابد لا يا دمنبسط **شعر**

پیدا تر ازین فی توان بود . ظاهر تر ازین نمیتوان شد
 عشق از سر کوی خود سفر کرد . بر مرتبه ها همه گذر کرد
 صحرا و وجود گشت در حال . هر کتم عدم که بی سر کرد
 هیچ است نشان صورت خوش . اندر دل تنگ مانظر کرد
 وایافت اما نمانت خود اینجا . وانکه چون نظریام رد کرد
 خود آن سر کوی بد که اول . زانجا همه جهان سفر کرد
 جان از اینیا نمانت خود اینجا . واداشت لباس خود در کرد
 در بیان پوشید با زخود . این با لباس محض کرد
 آنگاه چو آفتاب تابان . سر از در هر سزای در کرد
 در جمله بچشم بند اغیار . ظاهر شد و رفت خود کرد
 تقلید ظهور و در احوال . اظهار کمال بیشتر کرد
 ای دین نویز دید بکشا . ما را چو خورشید خبر کرد
 ی پر نفع جان قوای . در جام جهان نای باقی
 حقیقت را عشق نامند و محبت نیز میگویند با دشا
 حقیقت اعلام مصروف و خیام دولت از خلوتخانه غزلت غن

ان را

ان الله لفتح عن العالمین بفضای صحراى فاجبت ان اعرف
 مرفوع و منصوب کو باید فتح باب وجود و جزا اسباب وجود
 در حال و استقبال مغز و مثبت شد **الله الدین امنوا**
الثابتة الحیوة الدنیا و الدنیا و صورت امضا یافت مطاع
 عشق از سر کوی خود سفر کرد . مراد اینجا حقیقت است که همه
 اشیا دایر و سایر عید و املا داد ویند **مصراع** بر مرتبه ها
 همه گذر کرد . یعنی از مرتبه ذات بر مرتبه صفات و از مرتبه
 صفات بر مرتبه اسما و از مرتبه اسما بر مرتبه افعال و از
 مرتبه افعال بر مرتبه آثار صحرا و وجود گشت در حال یعنی
 مرتبه قوت بر مرتبه فعل آمد **ع** هر کتم عدم که بی سر کرد
 مراد بکتم عدم عالم قوت **ع** ی جست نشان صورت خوش
 جامعیت جمیع صفات از حیثیت ظهور و بکتم منسبط شد
 یعنی از مرتبه اجمال بر مرتبه تفصیل از گوش و لب و دوش
 باغوش و داملا **ان الله رب العالمین لا اله الا الله**
 خود آن سر کوی بد که اول . وجود از حیثیت موجود

قوة کان او فضلا موجود است یعنی که بعد ازین که بقصیل آمد
 سیر جهان کرد همان وجود قوت بود که بر مرتبه فعل آمد **ع** جانرا
 بنیاست خود اینجا یعنی روح انسان را بخلاف خود در صورت
 نفی و اثبات و ظهور و مکنون باز داشت که **ان الله جاعل فی الارض**
خلیفة در تاریخ سنده و سبعین و سبعمائة بود که در سوره
 صافات **ان الله عن الافات در عاتقاه** جد بیک در جوار مولا نا
 ظهیر الدین خلوف زاده الله قمره ساکن بودیم وقت سحر احد
 حضرت مولا نا با کرمه طعام و خزن مدام از خلوت خود پر
 آمد و عزم خلوت داعی کرد فویاد بر آورد که از برای خدا بگو
 میگوید **یعنی اولیایه من جبل الودیع** یعنی از در جهان نزد بیکر
 باد و بچاره شصت سال میدوایم و هنوز نرسیده ایم
 این بغیر کفتم مراد بغیر قریب مکان نیست بلکه قریب مکان
 از مجازین فقر عزیزی حاضر بود فریاد بر آورد و گفت این حکایت
 همان حکایت مجنون ماوراء النهر است که بخانه رفتی و هر چند
 چیزی خودی چون پیروفت آمدی برسد نعلی کو هیچ خوردی

شیخ

تشیع آغاز کردی که هیچ نخوردیم و هیچ نبود امیر زاده ابدال
 بخانه برد و رفت فراوان از محاسن پیش مجنون نهاد مجنون
 خود چندانکه توانست خورد و بعد از سیری دست باز کشید
 امیر زاده شیر کشید و گفت اگر دیوانه ازین طعام دیگر
 نخورد لبش شیرش خواهم زدن دیوانه از ترس جانان بقتل داد که
 امکان بود لقمه چند بکار برد بعد از آن گفت که آنمقلد
 که امکان بود و مجال داشتم طعام خوردم اکنون اگر نه پیش رفت
 و اگر هلاک میکنم امکان یک لقمه نیست باقی امیر زاده حاکم
 امیر زاده کسی گفت دیوانه را بیرون بر بیاورند که سر خورد
 دیوانه گفت نفعت فراوان بود اما از ترس شمشیر من ترانستم
 خوردن **ان الله لفتح عن العالمین ان الله لطیف** **ع** در حجاب برهان
 مانده اند انشاء الله که حجاب حیران بود ایمان مبدل کرد
ان الله لطیف لما یشاء **ع** حضرت باختر رسید بود که در دوش عزیز
 الفاس بلطی شیخ الاسلام قدوة الافانم شیخ عالم طایفه القری
 ناج العار فی نحر العالمین شیخ ابو سعید قدس الله روحه

الفریز فرموده است و فرموده که در سلك این رساله شد
 باشد و آن اینست **رباعی** حور بنظاره نگارم صفت زد
 رضوان زنجیر کف خود بر کف زد و آن خال سیه بران مطر زد
 ابدان ز بیم چنک در صحت زد **سپاس** بقیاس حضرت خورشید
 جلّت عظمت و علّت کلمه که خورشید از لای مشرق آمد زلف
 قلوب قابل و نفوس کامله و نشان خود فایض و کامع کرد
 فیض آن در ظهور بختی جمال که سبب هدایت عالمیانست
 بر عرشه ابدال آباد منصب تاحفان و معانی ازان اشارت
 و عبادت بر کزیدگان جناب غرت احدیت از ممکن قایلست
 بعدن خاصیت رسید و **ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء**
الله ذو الفضل العظيم و صلوات نامحدود و درود نامحدود بر
 روح مطهر محبوب عاقبت محمود باد که واسطه جمیع کمالات
 و مکارم اخلاق از حضرت خلاق من حقیقه الاطلاق الامور
 التلقی وجود مبارک او بود علیه من صلوات از کاهها و در قیام
 صلواتها افتاب شرع دین **سبح** صفوات ادم بنی المرسلین

ما حمی عصیان ادم نام او **هر دو عالم جبره خوار بنام**
 اختیار اندیا بی اختلاف **اختار** دوده عبد مناف
 جان پاکش معدن صدق **صفا** **شمع** ایوان هدایت **مصطفی**
 صلوات الله علیه و آله و صحبه اجمعین اما هر چند بعد از این
 معدن که شرف فرموده است اشاع آن دارد که معانی و حقا
 بی حد و اندازه توان گفت اما وجه مختصر برای فهم طالبان
 نوشته شد و الله الموفق و معز الموفق و الا حسبان و علیه
 التکلیل **بیان** حور اعیان از حوران بهشتند و در صواب
 اشارت بجز نه نیست و شیخ قدس الله سره اینجا نشان ترجیح
 حقست و مراد بنکار اداست و تکار آنرا گویند و در اصطلاح
 که بر وجه سزا و صلاح بحال صفات مرغوب و محبوب باشد
 و این کمال جمیع اعتدالی از میان همه اشیا نوع انسان را مسلم
خاتم الله تعالی صوره منشور دولت و هدایت اوست و **لقد**
عظمت انوار انوار از خاتم زیبایی اوست و چون بحکم صریح
 و قول واضح و علم ادم **الا ستأكل من ثمرة هذا الشجر** در توح

قابلیت ادم معانی جمله اسماء موجود بود بر وجه کلی و کلیتیم که
 نکات کس را گویند که جمله صفات کمالی است باشد و از جمله
 مخلوقات بدین کمال موصوف ادم اند لا جرم شیخ نورالدین
 در مقام ترجمان بلسان کمال میگوید در وقت ظهور ادم که
 نکات رعایت از دست صدای ندایان **یا علی بن ابی طالب**
 بگوشت اعدا رسید و حور و رضوان حسن و جمال ادم را
 هر یک بقدر صفوت خود مشاهده کردند و چون در حسی که
 ایشان دیده بودند در انواع اوصاف خود مثل آن نیافته بود
 و تصور نکرده از غایت نفیض صف زدند و بلا حذر و احتیاط
 اولان غایت حسن بمثال او از تحجب دستپاچم زدند و مراد
 بحال سیه ظهور همت **فمصادم زبر نفوس** که بر رخان عصمت
 ادم یعنی ظاهر صورت و باطن سیرت بصورت و صفیحت
 پیدا شد و از بیم خطاب مستطاب بدین ارباب عقل و
 ادراک متخلع گشت و ابدال را از بدل کوفته یعنی از هیبت
 و از صدمت عقل و هوش و علم و فکوت بر موجب **فما اضطر**
 مندی

منها جمیع امانات از جدا گشتند و ابدال شد یعنی عقل
 مبدل شد بحیثیت کوچی سپلی که در دست نیست **و با کوه**
 کوچه فوطی که در دست نیست **و در جلوه کوهیای نو جوان شده**
 کین جلوه کوهیای تراخت نیست **صیادان را چون در دام خفا**
 مرغی بگرفت و آدمش نام نهاد **هر یک و بدی که برود در عالم**
 خود میکند بدیهه بر عام نهاد **آدم نتوانست که موسی را در سر**
 کوبان عرب را مستی بر آرد که **انما فلانک بهما من یثا و**
بهما من یثا و اگر موسی است و حجت بود و ادم است هیبت و حجب
 ابدال شد میان عقل و جبریت اینقدر بحال یافت که چنانکه در
 محض زد که **و بناظرنا انفسنا** مدنی درین حالت می بود که نشو
 اشارت بشمارت **ثم اجنبی رتبه فنا علیهم** فنا یافت این بار
 جمال با کمال ادم را جلوه دیگر بود چون از صفا صفت جمالی
 حقیقت ادم فانی شد صفات انطباق و فنا روی به روح
 آورد و این بار وجه ظاهر و باطن او یکگونه فنا از آستر شد
 با نفعه حال حسن و خوشی را کرد **اری و نفعه ایت که در دوران**

حورا و رضوان با از این قول دنیا و دنیا بخت و لطف خف کشیدند
 و دستپاچم زدند **شعر** امر و در جمال نو خود چیز دیگر
 امر و هر چه داشت بشمار کند **و ان حال سیر بران رخا و مطرف**
 در اینجا ویرا مر جمال سیر فنا انفاست چو شمر **فمصادم زبر نفوس**
 بک فنا یافته بود از قدر و زاهت و عصمت و جمال سیر عباد
 ازان بود و اینجا حال سیر عباد فنا و فانی اوست اهل الله
 از فنا انفا گویند و مراد بر رخا و درین مرتبه و جبر و روح و
 اوست که فانی میشود بحالی ذاتی واحد و آن فنا خالیت برین
 معنی و او که در حسی فانی ابدال از بیم چنانکه در مصحف
 زد آن نوبت اول ادم ابدال بود که هوش بد مشیت سپرد و
 عقلش بحیثیت مبدل گشته بود این بار خود را بستی سپرد و بکل
 از میان بیرون رفت و او که درین حال بماندی مخلوق فنا بود
 خواست که درین حال بماند غایت ازل دستش گرفت و قبل
 آن غایت از غلبات فنا یعنی بشمار باز گشت و بعد از مسو
 هشیا رسید و مقام اعتدال و محو با آن آمد که امت در حیات
 بماند

بدان **ایند الله بروج منه** که از اجزاء ادم نه تنها ادم صفیعت
 بلکه معنی آدمیت است یعنی انسانیت که انفع قابلیت هر معانی
 و ترقی و تنزل و کمال و نقصان دارد **و نفعنا الله انما کلامه**
و الفکر و فتنه که طلب الحقیق و حصول صید تیان را بجای بی پایان
 آنت که قابل در حالت انشا مظهر بقا اسما النافع بوده باشد
 و چون در دوران از حضرت اوست جل جلاله و ع نور الو
 لا اله عین پس به جمال لایزال و لا یزال و اشتغال قلب با بار
 نفس کامل بدان جناب جل جلاله خواهد بود **شعر**
 اگر که کرد و این بدلیان دلدار **و کو اندر مدانیل بکوی یار**
 و کاین بدلیان بنام ببرد از قفس **و نهضای مجیدش از آن کلام**
 و کورزی زند بختی بل زد و فتنه **نچین طره مشکین از حلا**
 او دل بدان دلدار و درخت پریشا و دشت و حیران بر می
 از دل رسید هر چه بر می رسید **و در ابدوست ادم و از در دل**
 چون دل پیش و باشد که دل نکو باشد که نیکو شیخ قدس سره **و**
 در سفر بلب مغز ابدی رسید **منوی**

دید و پیش رو انداختی **دین** غرق بحر نیستی فارغ و خلایق
 گفت صفت سر بر او نگذاشتی **دین** در جوابش گفت مرد و راه دین
 سر فرو برد و درون دل نکو **دین** تا یکی درونش و برونش
 چون نظرد و در کفر و کفر **دین** سر فرو برد و در کفر و کفر
 چون نظرد و در کفر و کفر **دین** مانع خود را توان دیدن عیان
 صنع پند کفری بر کل نظر **دین** سر و بر سر فرو برد و در کفر
 صلوات بر او و بر او **دین** خود گفت این سخن لغو الیها
 لیک در کل نیز توان دیدن **دین** جمله ذرات جهان مرآت او
 یا سمن را از غشیا در کل **دین** کلامه را از در و در خون در
 کوسه وی نشاند و در کلامه **دین** کی زدی بلبیل را با آنکه از زار
 در همه کلامه و در کلامه **دین** او منزه از صفات و در کلامه
قال الله عن ذلک علی پیش اهل تنزیه عظمت و غریت قاجار
 که زبان بیان از تقریر غایب و قاضی است **دین**
 که صد هزار سال هم غایب **دین** فکرش کنند در صفت و غریت
 آخر بجز معرفت آیند کای **دین** دانسته شد که هیچ ندانستیم

جانی که افق تاب را بداند **دین** سر کشته کیت مصلحت در
 و آنجا که کوسه در کفر **دین** زینور در سبوی نوا چون کند
 و آنجا که بحر نامتناهیست **دین** شاید که شنی بکند و صند
 عقلی که بی برده در **دین** چون آورد بهر عفت کرد کار
 حق را بگویند شناس که در قلم **دین** اندر کشتد لطفش بخت من و
 گویند بشیر و بدیبا نیستی **دین** از فکر سر فکند و بعد بخت
 گفتند جیت حاجت ای چشم **دین** گفت آنکه آینه همه دریا بود
 گفتند حوصله چندا در **دین** گفت آینه امید و این چون و هم
 عقل را در بار روزی که **دین** عظم خوشی کند و در ره
 بنام و در متابعت مصطفی **دین** تا نور شرع او شود و پیوسته
 چشم و چراغ ملت و نور چشم **دین** صاحب قبول هفت قرآن صفا
 کان بود ملوک عالم و کان **دین** می بود خاک آدم و او بود کیمیا
 چون افشا جان فلک و این **دین** تا هر دو کون بر شود از نور و حق
میخند که الله نفس المؤمن قبل از باب و ما **دین** عودان
 بیان کند سالک راه خدا را تا کو بر است علی الدوام و بخوف و جلا

سلوک کند تا آنجا که لسان حال او گردد **دین**
 رستم من از خوف و طاعتش **دین** ایضا و بر شرم و عیان تمام پیش
 در کج خلوت ساکن بودم **دین** بحکم نص صبح که اهلها آگاه همد
 و خنده فال عیبا **دین** از در و در آمد و در زمان سلیمان زبان باین
 سنیام رسانید و چون که ضعف و خافت غالب بود بامش آت
 امر مشغول شدم و امید به حضرت غریت چنانست که آن محض
 که شجون بسبب قواید جلیل و جلیل است چون که بامان نظر آمد
 کنند معانی او و تحقق کردند و آنچه میان عموم مثل است که خدا
 خلعت با و زان دهد یعنی لمعات افراد قدس بقا بدین دهد
معلقه با و با مثله نصیحت در وی فائده این که غریت
 فرصت و که سالها باید که به بستان طریقت خالی باین
 سبزی و بخت و استقامت بدین قابلیت و لطافت پیدا شود
 وظیفه دعا آنکه **دین** حیات تکام و فدا و یاد باد جهان ازین
 نگه آباد **دین** بکام تو یاد اهر کار تو خداوند با و آنکه در تو
 ای شاه با زدن لا هوت **دین** مفید مانند در دام ناسوت

چو در ملک دو عالم یاد **دین** چرا از نقد صنی بدواهی
 کنون بشنوی جبار جهان **دین** قدیم و قادی و قیوم و نادان
 چه در و لیس است خاکیان **دین** که دلش از این چنین بیکان
 ز می تمام و لطف غایت **دین** که عاقل او دهد چندین هدا
 زحلات دل از باب معنی **دین** بگویم نکته از باب معنی
 محرمی بودم اندر اضطرابی **دین** که جاز از آمدن حضرت
 که همان این قاسمیرا نو **دین** بیابش تو از ماهی و ماهی
 چو دانستم که محرم طلب **دین** دلم شد مست و درستی
 روان شمس با دروم بال **دین** گذشت از چار و پنج و نه فلان
 پرورد از جهان لا مکان **دین** زمانی که زمین و بی زمان
 زدی و غرق رفت پرو **دین** خداوند جهان را و بد چون
 چو خود را دیدد در دیوان **دین** بزد بر خاک پیشانی ز صیبت
 که ای محبوب جان پاک **دین** که با شوق می میکنی و حیر
 که با او بچین اعراض **دین** زمانی که نار و کاهی با نعلبند
 دلی هر جا که لطف لا **دین** تعلق کرد از اوج و جلا

ز قیصر پرتو نوار بزدان ، اگر موی بود کرد سیلیمان
 خطاب آمد از دادار قیوم ، که در خواهر سفر نازان
 بلدش ناز است از عابدین خان ، که از وی خیر کرد چشم افلاک
 نازند بر دوی خویشین کن ، برویش یاز خون خرد افلاک
 بسوز سینه کفتم یا الهی ، سفر خواهم از جهان افلاک
 ولی قوی غیر خدا نماند ، که از بیم بلایت در فغانند
 دین ملک بجو فغانند ، که از بیم توهم چون خاک پستند
 بجهت سجده تقدیر گردان ، بجهت سجده تقدیر گردان
 خطاب آمد که ما را بشارت ، که چندین علم و زهد ایجابان
 ز علم و عمل و زهد ناپاک ، ز حکای که بچندند و بیابان
 همه افتاده مد کفران لغت ، از آن می بار دین بازان
 بر او دم زدن ای حکیم ، که ای از نور دیانت شمع
 بآب دین پندار دانا ، بسوز سینه از دانا
 بدان ای که از چشم کن کار ، فرود بجز نکش در کار
 بدان ای که مرد دست کوتاه ، برادر از جگر وقت بحر کار

بدان از

بدان آتش که در وقت نداشت ، بود در سینه صاحب غرامت
 بیاد سرد از جان کویمان ، باب گرم از چشم بدیمان
 به بری پشت چون چوکان ، تن کوی سر میدان دولت
 با طغی بد پرتم سینه بر قاب ، برده قشع چون کلبه بر سر
 بدان زلف بر غنا تو اف ، فرود کوبد بر غنا تو اف
 بنشانیان اسرار حقیقت ، بنشانیان با دار حقیقت
 بدانند کوی نور است اشناسد ، بدان جان کوی نور است اشناسد
 بگردان از خلایق این بدلا ، که عالم شطاعت مصطفی
 خطاب آمد که قاسم چارهایل ، که نازل بود بر این قوم نازل
 یک زلحور گرداندم و فاجیز ، ستر دیکو بود موقوف بر حیز
 یک زاری دویم عدلی نجله ، سیم ده بلا یعنی که صدقه
 خطاب آمد ز حق بر دل نوینا ، که شرح بکشی نتوان بصدقا
 اگر دیکو بگویم با تو ایدوست ، بدد صدمت حق و نشت
 مانند حسیت نابود کردی ، بعالم فیدان و سود کودی
 ولی خواهم که جبار جهاندار ، کند یک ذره از نو فیکار

که تا محرم شوی اسرار ما را ، بدانی جمله کار و یار ما را
که ما را با خدا حال نهانت ، که صد ناز و نیاز اندر ما
دریغ طالب سر در کفن کو ، که تا با او بگویم سر من هو
من اندر ملک محض افتابم ، ز صبح منکران اندر حجابم
کنون معنوی جمله باز گویم ، ترا از سر حق سر باز گویم
اگر در خطه این شهر پاید ، ازین صبح دو صد برهان شکم

تذکرات مقامات الشاکین

حد بر حضرت غنی ابد ، الازیله یلد و لم یولد
و اهب ملک وجود و اصل وجود ، لیست المملک غیر موجود
آن کوی که وجود او غایت ، و اهب دین و فی اسلافست

تذکرات سید المرسلین

صلوات خدای بر احمد ، از گویم و درود و فرد احد
آنکه عالم رهین منت است ، دولت بخاودان محبت او

تذکرات مقامات علی طریق الانجال

از بدایات کس تا ابواب ، بعد از آن تا معاملات صلوات

به

بعد از آن دان و فهم اصول ، بعد از آن اودیت مبایع
فهم احوال پس بدایات ، تا نکوی که سطح و طامات
پس حقایق بود یقین میداد ، پس خایات ای عزیز زلفا

خطاب با طالب

بشوای طالب ره تو فین ، در طریق خدا علی التحقيق
صد و امانت پیش اهل و ده ، از لیل نقطه آخر زو حید
که چهرین پیشتر توان گفتن ، در صبح بصد زبان سخن
لیک این صد بود اصول همه ، سالکان را بود وصول همه
هست این صد مقام برده ، مرده از هم نفس کرده با هم

تذکرات البدایات

از بدایات اولست سخن ، بشو و بعد از آن تا امل کن
نقطه دوی به و محاسبه دان ، پس فکر بود برای عیان
بعد از این خود تکرار است انجا ، احصایم قرائنا الله
پس ریاضت سماع فی ثبنا ، در بدایات مقام کرد در راه

تذکرات الاقواب

فهم ابراهیم ده آمده است . دانند آنکه که در ده آمده است
حزن و خوف و بعد از آن . پس خشوع بی سبب لغو
بعد از آنست منزل اجابت . پس از آنکه زهد میکند شیئا
پس دروغ قبلت و حیا . بعد از آنکه رغبت منزل را

فهم الاحوال

فهم احوال بعد از این باشد . هر که دانست صوری باشد
اول آن محبت است بآن . پس از آن غیرت است و شوق
پس قلق پس عطر بود اید . بعد از آن وجد و دیدن منزل
بیانست و برق و ذوق تمام . ختم شد این ده در کمال سلام

فهم الوالیات

بعد از این قسمت و الوالیات . دانند آنکه که در ده غامض است
لحظه و وقت پس صفای روح . سر و نفس و عزت از خود دور
عز و هیبت ممکن و انکار . بعد از این برخلاف این آمده است

فهم الانعام

هست انعام بعد از آن الهام . پس سکن است ای برکت تمام
پس زاری است

پس زاری است و صفت پاک . بر ماند ترا از خطه خلقت

فهم مقامات

پس کم در مقامات شروع . تا بگویم همه اصول و فروع
اقل آن رعایت است بدون . پس ترا در مراتب ملکات
بعد از آن حدت آمد و اخلاص . که طریق سلو است و خلوص
پس تهذیب استقامت شد . بعد از آن برو و توکل شو
بعد از این هست منزل تعزید . پس اکت باشد ای رفیق عزیز
پس از آن سر براری از تسلیم . قیاسا شی از عذاب الیم

فهم الاخلاص

بعد از آن منزلات اخلاص . که نشان صفات خلقت
صبر و انکه رضا و شکر و حیا . شکر و اینها از برای خدا
خلق و آنکه تواضع و نیکوت . پس فزوت پس انبساط اید

فهم الاصول

بعد از آنست منازل اصول . که بود جمله کی نشان قبول
قصود عزم و ارادت نیکوت . پس واجب پس رعیت بود اید

دکونکوفضا مقام مراد شد تمام اینهمه صفات تو

فصل اول در بیان

بعد از آن قسم او دیت میداند اولیست معتزل احسان
علم وحکمت نصرت و انکاه بر فراست که جان بود آگاه

فصل ثانوی

اولا و مکاشفت و تعیین بر زبان در مشاهدی بین
بر این بیت معانیست و حیث فیض و بطن است و شکریه
محرر انصال خواهد بود بعد از آن انفسال خواهد بود
بعد از آن در نهایت کلام چون حقان تمام کشت تمام

فصل نهاییات

معرفت بر بطنای جان باشد بر فنا ملک جوادان باشد
بین تحقیق میشود مشهور پس بتلبیس میشود مستور
پس و جود است بعد از این بگوید هست نفیر و جمع پس تجدید
قاسمی یار آنکه این دارد هر کد این داشت محضین داند
صلوات خدای بر احمد بر دو ان صحابه احمید

من

و نشان نامزنت رساله شاه قاسم افغان سید ناصر خسرو

بنام کرد کار پاک داور که هست از دم و عقل و فکر
هم ادا دل هم اواخر زیندا نرا اول بوده و نرا اخر او را
کجا ادا بچشم و سر نواز دلب که چشم سر نواز ند جان جان
و دایه مکانش اشیا است چه گویم هر چه گویم پیش از
بیای مانجه شاید به بریدن بدین مرکب کجا شاید رسید
بجیب خنجر عقلم سر زن و برد که باشم من که یارم نام او برد
نیادم نام او بردن نیارم من این سر مایه در خاطر ندانم
زبان از یاد تو حدیثش برو که از حد و قیاس مافزینست
خرد حیران شد از کینه صفا منزه ان اجزای جهانش
نکو بهضالع هفت و چهار است ولیکن عقل را برود کار آ
چه مقدار افشای و آسائش بدان منسوب نتوان کرد
چرا کوشی ز رو لعل و جواهر ز خال و آب و سنک او کرد
ثبات از کل ترکوت او بر آورد نشاید این چنین او را صفت کرد
که روح نامیر این کار دارد کل و شمشاد و سنک او نگارد

دگر باره تو کوفت صورت پیا ^{پیت} هم از آب منی مکرر پیدا
لوا عقل و جان ز خون دان ^{باله} مکن صورت پرستی و حریص
مکوز بنشان از ایدین صفا ^{صغ} شد از اجرام و قانی طبايع
چو کوکب کفر و فحش کفلام ^{صغ} خبر نایافته ز اغا و انعام
بدین مایه خردای خام ناول ^{صغ} جز اخرو را فی خاف سلمان
اگر برحت از بنشان خلق برو ^{صغ} ز نسا و پودان کسری نرو
نکویدان سخن جز کر کرا ^{صغ} ازین کفشارها استغفر الله

کفشار در فطرت عقل

مکن در صنع مصنوعات و ^{صغ} زنج جو و دید و کندم نکندم
سهر و عنصر و روح غدار ^{صغ} خدا خراف چنین کفوات ما
که آن جان آفرین داننده زان ^{صغ} نداد در دخیل هیچ ابتیاز
خداوند جهان داد قاهر ^{صغ} یکدان و یکوزد کشت قاهر
از اول عقل کل را کرد پیدا ^{صغ} کجا عرش آتش خواند از انا
کوهی علت اولیش خوانند ^{صغ} کوهی آدم معیش خوانند
مرد را عالم جبر و قناعت ^{صغ} که جبریل مکرر زان مقام

ازین

از این لغامه زدا فتن خوانند ^{صغ} و سول نامنه زدا فتن خوانند
نقست از آن پیش بر کنید ^{صغ} خدایش بی میاخی آفرید
هر آنچه از آفرینش روی بخور ^{صغ} مرا و از واسطه در عالم اوید

کفشار در فطرت نفس

زاد عقل کل چون شد شمر ^{صغ} ز یکدیگر بر زادند آن دو
ز عقل کل وجود نفس کل زاد ^{صغ} و از حرای معنی خوانند اسناد
بدان کلمات با عقل آشنا ^{صغ} که این خوانان آدم چرا شد
اگر معنی نامش باز داف ^{صغ} و از اخرج ملائک باز خوا
هم او شد فاعل افلاک و نجم ^{صغ} هم او بحر محیط و جان مردم
از آمد فرو در عقل در فک ^{صغ} که ز ریخت کرسی با بود جا
هم اولوح هم او کوی نیر ^{صغ} هم ایشان دویم هم روح انسا
میگفت خوام بی پدر شد ^{صغ} جانی زین سخن زیور شد
نکو گفت آن وی رهبا نداشت ^{صغ} که او فرزند و عقل و جان نداشت
و زین هر یک بود دود مرآ ^{صغ} نه دیگری کشته مناسب

کفشار در اجرام سماوی

چهره پوست عقل و نفس پیا ^{صغ} از ایشان زاد اجرام محتم
یکه کردون اعظم آنکه کبر ^{صغ} بدو کردند هشت افلاک دیگر
خلایق کرد این هشت کرد ^{صغ} شبان روزی یکه رکت کرد
شبان روزی درو یکدیگر ^{صغ} بگردان فلک کما جمل با خود
مرایه اجنبش اعلی بود نام ^{صغ} و زان جنبش زمین و باطلان
دویم جنبش زمغیب تا بشرق ^{صغ} بود لیکن زاد دار موافق
دگر چرخ ده و دو خانه باشد ^{صغ} ثوابت زاد روکاشانه باشد
یکه دیگر که باشد جای کوا ^{صغ} دگر دارد در فلان اوزان
دگر پیرام دارد آن دگر شد ^{صغ} دگر باشد هشت آباد نماید
دو دگر یکدیگر یک ماه ^{صغ} ثوابت هرنه کردم آگاه
گرفته هر یک عقل و معانی ^{صغ} بکار خویشین هر یک جهانت
یکه در ملک زدان سین ^{صغ} که اینها ملک زدانند یکسر
هر ملک و بداهت زان ^{صغ} فنا را کشته کوه ترست از انیتا
شد میران هر در صنع صانع ^{صغ} هر سر کشکان شوق صانع
بگرد که کل در شب و روز ^{صغ} هر کوه در چون شمع شایع

کوه

کند با ما ازین گردش افا ^{صغ} و سدا ما را از ایشان خبر
یکه از پناه آید بر سر کا ^{صغ} یکه از گاه افتد درین چاه
یکه از لب هر مال از حد پیش ^{صغ} یکه با صد هنر درویش در
زحمت این سخنهایاد میدا ^{صغ} که در میان نشست و آباد

کفشار در عناصر اربعه

چو شد از است ترکیب اجرام ^{صغ} مرتب آن چنان کت کردم
از ایشان کشت پیدا چار عنصر ^{صغ} زمین و آتش و هوا و آب
ایر و پیر هوا بر آب برست ^{صغ} که زاد سندان این هوا و آتش
مزاج آب و آتش خاصیت کرد ^{صغ} عاقل و خشک شد مرکب از
نسر و ق و گرمی کوه را مد ^{صغ} مزاج با دازان کرم و نوا مد
خلایق کرم و تر خشک آمو ^{صغ} هفتاد کتیر زان او کرد
شود پیدا از ایشان پنج و ^{صغ} و زیشان سرهم و زیشان حمت
میکمان اینچنین گفتند با ما ^{صغ} که این چار اتمها نتندان نه با
ازین چار و این سزا و باد ^{صغ} باشد و وجود سر و زان دیگر
معادن بر نیافت نگاه حوا ^{صغ} بهم بستند یکسر آتش چنان

بدینا درود دکان زوگو کند و دوش مردم را نوازد
غذای میوه و نان است کروی بدید اید همین خون در درون
سوز و کوفت و کاه و است کویان میشود در وی زمین
یکه کورد غذا دیگر بکار د کنا انسان از ایشان بهره دار
هم از جسم انسانند در کار کشد او را یک زمین و یک ناز
مواظقت اینها جمله زیست بدید اید درون شش کویان
درای ای حجت زیبا سخن گو که بری از مایه یک در سخن کوی

کفشار در جسم انسان

حکما فی که از مایه بش بودند بکشت اینچنین با ما نمودند
که خون ما که آن اصل حیات یک فرزند حیوان و نبات
دگر باره مصفا کرد و آن خون و زان خون سفید اید بر
در خوانند بظفر اهل می که آن نابوده زین خون یعنی
میشم بظفر چون قابل افشا نکند ش و سنا در جرم بدن
نعل یکاه اول تربیت کرد دیم مر مشریش تقویت کرد
بشد ماه سیم بهرام یارش چهارم ماه خور و صورت بکار

جوز

چو از خورشید تابان اندک تابان در اینجا قوت جنبه گرفت
مر بچیم کند ز مهر و ذکا کار عطارد باشدش ماه ششم
جغم ماه با او ماه باشد هجتم در فصل آگاه باشد
دندان دندان دندان کشت بود جای شریان آب خون
پس از ماه چون زدنش برون آرد و زان راه بسته
چونان ناریک جای بدین جان پسند خوش و خوش
سرای سر فراخ و منظر خوش هوای پس لطیف و خوب
چنان بنمادد آن مسکین کز اینجا نیست بهتر هیچ ماوا
نمیداند کزین خوشتر است کمان در جنب آن ناریک
نبات اسابود یکچند حالت برای دزدان تو نازه غالش
و زان پس چرخ چون رونق بجز خوردن ندارد هیچ کاه
سیم باره دزدان جان سخن شود پیدا از کورد منور

کفشار در صفت بازگشت

دگر باره ازین و بران کلفن کویا بدوی آنها باد کاشن
بدین راه کامد است او را نازد و مایه کینکوسان کورد

کدر هر منزلی مشکل سوزی کنند از وی بد دیگر کویان
اگر دارد جواب آن سوال او رسد اندر سزای بیروا
و کونهم درین منزل بماند نخستین منزل اندر کل
از ایشان میرود منزل بزرگ کلش سوی کل ابدل سوزی
ازین دگر دوش کامل شود باز رسد و در بهشت ثابت
و کورد بازگشتی نامت بدو فتح در بماند زان کجا
همیست اعتقاد اندر قیامت اگر چنانچه از آن یام ملامت
بشت و دوزخ دیگر خوات چندان کوی کشته درین

کفشار در معرفت نفس طایفه

چو خود را می نماند کینی تو بگو تا در جهان بر جستی تو
نفس تو بگو تا خود کد است حق یا جان ترا آخر چه نامت
تو این ریش و سر و سیلت که بخو تو بنماد و تو نشانه نزار
طلم و بند و زندان تو است بر و چشم خرد بکشا و خود بین
تو صورت نیستی معطل کن نظر در جسم و جان بواله کن
زهی نادان که خود را جسم زانی که کجا دهان کن جسم زانی که کجا

کدام

کدامین جان ندان جان طبعی نکو نکو که چیزی پس بدی
لوی جان سخن کوی حقیقی که با روح القدس خاتم رقی
بچشم سر حالت دیدن نیست که کورد بد و بد چشم
زجا و زجت هستی متن برین ناکیه اصفا خود
نکو تا در کمان اینجا نیفتی قدم بشارت از پانیخته
صفه نایب صفه نایب خلافت ترا این روشنی زان روشنا
همه بختد و فوجی کجا ترا ادا دود مد آرا کجا
ز نو داو و نه میجو بر نو وجود خرد بدین از نو و نو
حجایت دور کورد کوی حجاب از پیش برادر و نو

کفشار آفات جوهر عرض

هر آنچنان هست زاعلیا باطل و جینا مد آخر نایا اول
یکه اعراض و آن دیگر هر چنان چنین گفتند اسنادان ماه
چه باشد جوهر آن کوهست بلات خورشید بیست قیام
عرض قیام بذات جوهر آمد خرد و این سخنها با و آمد
بود قابل عرض پیش فانی را ولی جوهر بود قابل بقا را

نور فرخ و عرض هم اصل خود **هر عالم تو هستی ای برادر**
 عرض جبهت و انضام جوی **از آن بر هر دو عالم سرور**
 خرد صندان دو عالم که گویند **از آن معنی جز این هر دو بخورند**
 ترا از هر دو عالم آفریدند **از آن از هر دو عالم برگزیدند**
 مستخرج هم آنرا و هم این را **حقیقت کن کما ترا و یقین را**
 بر این این و بدان هر دویشان **بتن جسم و بجان جان هر دویشان**

کفشار در بیان خواص ظاهر و باطن

ترا این خانه شش سوگند شد **درین خان خانه تو بیخ و دند**
 کشاده هر دوی در پوست **زهر دمی دنا بد کار داف**
 اگر چه اندین خانه غریب **ازین هر پنج درها با ضیق**
 یک جسمت کویند عجایب **شود از دین دین دای تو صفا**
 دگر گوشت که شد زام گداز **دلت رو با معانی تمام**
 که از آن خان مرغیان ایدافان **جز آوند جان و ادب و ادان**
 دگر بینه که بوف کو بزیور **دماغ و دل ز بویش بود فکور**
 دگر نطق که چون ابد بکفت **از و کورد هم اسکا انا خور**

از دین

ز دوق لیس نیزت هست بهره **چو از تو می که یابد دست بهره**
 خواس ظاهر ندان پنج باطن **بر پنج دگر ای یاد محسن**
 خیال و وهم و فکر و حفظ دیگر **که حس مشترک خواهیش بر سر**
 خطا بینند با ذاین پنج کانه **تو افان داست بدیشان کردیا**
 بیاضت کس را این را داست **پس انکاه می کجاست را یقین**
 چو این ها داست پس کشتند آن **ترا سر و مایه این اندر چنان**
 کشاده کوردان که چشم پیش **بر پستی از و دای آفرینش**

کفشار در بیان کیفیت ظاهر و باطن

درخت است این جهان و میوه **که خرم بر درخت او برانیم**
 دگر هستند همچون برگ و فصل **طفیل عاشقند اندیشه سراسر**
 شرف دارد درخت از میوه **چو عاشقند ناز و دهمی باره**
 ز بوی دل زت خوش میوه هارا **سرف باشد چنان که عقل ما**
 نیاید مرد جاهل زان جهان **نزداد بوی ولایت میوه خا**
 مشی چون میوه های ناز سیه **سقط هرگز نباشد چون کز**
 درختی پس شکر و میوه و آنا **مرا و دایا عیان بود در کار**

سقط دارد درین باغ آینه منند حکیمان میوه های خوش طعم منند
 سقط خرد است خوار از آینه منند تمامی جوی و خوار با آینه منند
 غواهد میوه جز خوشبو منند بیند از سقطهای بد آینه منند
 هر آن میوه که نبود طعم و بو منند نباشد باغبان در جست و خیز منند
 نالذت ز علت از عمل بوی کمالیت نشو از علم و عمل جوی منند
 شوی در باغ جنت میوه ناز کوان سرچشمه معنی خرد طلب منند
 دگر باشد سقط در حال ناز معذب در بلای جان و داف منند
 نباشی در خویشان شمشاد چو خاک خوار باشی بر سر راه منند
 بر آتش هم چو چوب خشک بوی اگر چشم خرد را باز دوزی منند
 اگر خواهی که بایز دانش و معرفت مکن پند حکیمان از آفرینش منند

کفنا در دریا شکال و نقصان

بنامم که روی بر لطیف منند حقیقت هم خیس و هم نقر منند
 تن از خاکند و جان از جامه منند شرف دارند بر خاصان افلاک منند
 هم از عقل و هم از نفس و هم از آقا زجا و سر که اول برعام نام منند
 هر دو ذات انسان است محال کس از ظلمات و نور لایش دل منند

مربا

مرین از عالم صغیرش خوانند مرا از عالم کبرایش خوانند
 شد بر آفرینش جمله سالار منم چنان بان هم چنانند
 پس و پیش و میان اشکار او شناسای خود و پروردگار منند
 هر هم محمل اندوهم ندیدند هر هم جاهلند و هم حکمند
 اگر چه آفریده آن و زینند ز خود هر لحظه چیزی آفرینند
 چنین اند انبیا و اولیا شان که از دملک عالم خاک پاشان
 هر دو اند استعدادهای منی منم بصورت مبت و حتی

کفنا در سیرت عوام الناس

و زایشان هست مشی که غلام که عاقل دیو مردم کویدش نام
 بفعل بلید و صورت محروم بعد پاینده اسب کجا و خر کم
 بله مستند ازین مشی پریشان مدداری چنان نباشد پریشان
 ولیکن هیچ نتوان فوق کرد از ایشان نابجوان و فقیر
 در ایشان جز نریب و زرق نباشد و فداشان نابجوان و فقیر
 زنجانی دل پداشان نه بجز انکار خاصان کارشان
 دولت و جان تمین ادبی که کزین دو یاهت پیشی کمی را

دلانگور مری کشت جان را • بیابد او بپای جادو را
مقام او در جانان و نوبت • که آنجا راحت آباد رسد
چو او با روح کرد آشنائی • رسد در دامن ملک روشنائی
دگر شد در هزارین کوفت • نو آنکس را بجز شیطان بند
چو کار و خیر بخوابد خورد • طبیعت پای جانان باشد
بگویند دوست نادیده آفتاب • بظلمت خوار و سرگردان آفتاب

کفناوردن شناختن خود

بدان خود را که در خوردن بدانی • ز خود هم نیک و هم بد را بدانی
شناختن وجود خویش بشو • پس آنکه سرفرازان بخش بشو
ندان قدر خود زبیرا چنینی • خدا پند او خورد را نه بدنی
ترانه جرج و هفت اختر قلا • نو آنکه در حق حیثیت مناست
برو بکل زلفات بپیمایی • اگر جوئی آن خلد و نعمی
چو در آن باش و زک خواجه خوش • جو سباحتان یک در خود سخن
که باشد خواب و خوراک بهایم • معلوم باشد جان تو قائم
یکه پیدا شود تا چند خفتی • بخودین عالمی بر شکفتی

نشان

تفکر کن بر پند نا انجانی • درین زندان چنین هر چنان
نفس بشکن به بر سج خویشتن • چرا بر بیم از رت شکن
نور بنشان از پند بهر کار کن • در پند آید که مهمل در کار کن
ملک فرمان بر شیطان نیست • ملک خدمتگر در پند نیست
چرا باید که عیسی کور باشد • روا باشد که قارون عور باشد
نور از راهی بر سر کنج • بکش آن از دماغ شل کن
و کوفتش دهی بد زهر باشی • ز کج بیکران بی بهره باشی
نرا در خانه کجست و بودنی • بن مرهم بدست و بودنی
نور خرافاتی بمنزل • طلسم ازانی و از کج خافل
سبک بشکن طلسم و کج بردار • بکش بخنی و از خود رنج بردار

کفناوردن پند بر عزت

نور عزت جوید و در آن بخش • و یق خویشتن هم خویشتن باش
ز عزت شاه مرغان کشت سیمرغ • یک مرغعت و خوانندش بی مرغ
نور از ترا کس چون تو محرم • که باشد بهتر از تو با تو محرم
برودان کثر از خلق زمانه • اگر خواهی که خوانندت یکانه

منه بر جان خود بار ز رفتن ^{قدم} بر فراق این هر دو رفتن
 بکاردی می نیاید جز این و پیوند ^{بند} بر بدلت هست راست از خویش و
 بدرد اعتل جان و لغت نیاید ^{مرجان} این دو کمر ای برادر
 اگر تبتد جبار و بیخ مانی ^{همیشه} در بلا و رنج مانی
 ز جبار و بیخ بگذر معجزان ^{دلست} زین بندها ازاد گردان
 کورت بایده وصل یار یابی ^{بترک} سر بکو تا یار یابی
 کل وصل میان خار و حیرت ^{شب} هجران او را وصل حیرت
 تو تا خرم شیف در فراقش ^{کجا} باشی ندیم و هم وفاش
 مونس یازم کن و وصل خواهی ^{بترک} فرج کو که وصل خواهی
 دل کوینه کام و مرادات ^{همیشه} عاشق را و وفا داد
 تو نادیده تنی کام اول ^{نباشد} بر تو و ازش دامعول
 دوسو خط از یکی سر بر نیاید ^{یک} دل با دو دل بر نیاید
 درین زندان حریفی چند نیست ^{کون} یاران حیدانی بایده نیست
 یک بخت و دویم حرص و ستم از ^{چهارم} مکر و بیخ شمرست و فنا
 ششم کبر و هفتم هفت یادت ^{کون} یاران خلل پذیرد و فنا

از

از اینها بکل و یاری دگر جوی ^{رفیقانی} بزرگ معتبر جوی
 تواضع بر کرم آنکه فاعلت ^{که} از آری و پس بر مهر عطا
 دگر حکمت اگر هستی خود مند ^{کسل} زانها و یا اینها بر پیوند
 زان این نیکو اند آت بخلا ^{تو} دمد ملک خویش تن شاکی
 نگو خواهان خود را یا دوست ^ز بدخواهان خود خود را
 اگر زینسان شوی بر خوشت ^{دگر} زانسان شوی دور و گداز

موعظه

چو خوش زدانشان آن موی ^{بختی} ای چنین در گوش خان کبر
 هر آنکه را که باشد راهبر ^{نر} پسند او بجز و یوان بر دایم
 مکن با نا کسان ز نهال یاری ^{مکن} بر جان خود بسیار خواری
 بهر هنر ای برادر از لیسان ^{بنا} کن خانه در کوی حکما نگر
 ز نیکان نیک باشی و نه خست ^و دوستان دون شوی و از گشت
 ازین بی دانسان بکسل حریف ^{ظریف} از اطلب کن کرطریعی
 بود با زیرکان زندان کلسا ^{چون} زانست با نا اهل بیتا
 زندان و حریف جستن مکر ^ز بسنان و زنا اهلان پیر

اگر نماند و خصم نه بهتر ، که با نادان شوی یار و برادر
 نیاید دشمنی از مرد عاقل ، نشاید دوستی از مرد عاقل
 در نهان دشمن و دوست
 رفیقان بدین منزل ندیدم ، حقیقت دوستی یکدل ندیدم
 ازین مشت و فغان و یاف ، بریدن بجز است از استاف
 همدار و نماند بجز استاف ، بماند همدار و نماند
 زلو جویند و دولت وقت ، گزیند از بخت و وقت
 عزیز ناگه داری ز دوست ، چو دینار و نماند ناگه شد
 چو مال کاه از مهر بجا ، زیانت هر سود خویش خوا
 سبک و چو بخت مرسلط ، چو امان داده هستی گران بجا
 جرجرف دوستان چون ، که نکشایند از کایت کوه را
 بسرو و کرم در کایت نیاید ، که سر مار را و کوما را نشایند
 کسی را مرد عاقل دوست خوا ، که او را نیک و بد با دوست
 کجا بود دوست از دل ببرد ، بجا و دوستان افتخار ببرد
 فریبند دگر در هر یاف ، برای دوست خواهد زد و ناک

چرا از خود

چرا از خود نماند و دوست ، کند یکنوا و زبان را
 نباشد دوست جز آینه بدست ، بجان و دل هم و این هم آینه
 ز نادان دوستی را نماند بجز بد ، که نادان را که چون دوست گوید
 بهم مانا و نادان کی بود خوش ، کجا و مساز کرد و نماند
 دو نادان که چو خود باشند ، نه ناکه دشمنی جویند با هم
 دو نادان چون که با هم یار باشند ، همیشه محرم اسرار باشند
 می از آن یکدیگر بجز بوند ، دروغ و غش و همدان هم نگویند
 نغیر و دشمنی از زهدیان ، نماند همدان بر زبان هر که مگویند

کشتار و دد افعال نماند

بگو غش و دروغ و همدان بشیر ، مرن بر پای خود ز نماند نشیر
 هرا نکر که کشتار و دروغ ، ز نور عقل و ویش و دروغ
 دگر از آن باشد غش کشتار ، نیاید ز مرد مجاهد و عقلا
 اگر شاهی بر دهر آبرویت ، و کوماهی کند چون خالک کوب
 طبیعت هرل جوید لیلک جان ، خوش اید هر دو را این هرل
 سخن گوی خرد را افتخار است ، نغش و هرل و همدان نماند

حق نبود که زلف او را باشد ، نرائش بل کزانش دود باشد
بیر دجانات ازین هزلت همدرد ، زجود کرد چو جان طبع دل افرو

کفتار در بیعت و عطر

رها کن ظلم و عدل و داد بکین ، که باشد بیکان بداد بدین
بخون و مال مردم چند کوش ، مئی نامصطفی ناپند و نیش
چرخا همی زین سرائی غارت بد ، بجوده کر کفن اکسون نوباد
مکن شوخی بدلا از خویشی شرم ، سکان باشد بدخوی و بداد
مستحق از کس نیست شایسته ، بر سر اخرو ز آه بکشاهان
منه هبتان بر سر از دوز محشر ، که فرخا باز پرسند از نو یکسر
مکن یاد و سخنهای شنیده ، شنیده کی بود هر چه دید
اگر نادیده نادیده مشنود ، نوبه بان خواه و بر تقلید مگرد
دیده کادیت اخرا نشیند ، بحدث انشا بد بگو و بدین
چرا گوئین دوائت میکند ، ز پراغاله و خالده ز سلمان
دوی بر بخت اهدا بدین کشود ، نه معنی خواست دین و نه نمود
سراسر بر فتنه است و تفریل ، نوبه تقیر خوا ندستی نه ناولیل

صدف دیدی و کروی ترک کوه ، عرض دیدی نکروی یاد کوه
طلب کن اصل برهان و کفایل ، کز روشن شود اخرا و ایل
نشاید شد با ناله مایه زده ، که داری ناید قول اهل ناخ
بهین ناری که نا ایضا چکفتند ، بدل یا قوت یا خیر هر مستمند

کفتار در مذمت عالم و عمل

زهی جاهل که عالم نام دارد ، تو این علم از برای دام دارد
شکو علم کردی نام سالور ، خرد بر علم نوبیدار و افور
رفات بچرخ مانند از حقایق ، نوافر دوس بلك نیست کاین
نوکوری و نه نای نودلیت ، چه باشد بی دلیل غریزلیت
دلیل حجت چون و چرا کن ، نخستین مرتبه فوف التها کن
ندارد هیچ سود این گفتگویت ، چه جدی نیست اندر جبهیت
سخن کم کوی و بس کن روی خرا ، مفاضا اصل دارد نه مفاضا
چنان دان که هزاران سال ، که هرگز نه نیای نامخوف
بجیش کوش همان ناکفتن ، حجاب ز پیش بر باید گرفتن
نود رفرا و عطاویت بنوا ، بدانجا و چذار و ناله و نوا

کفایه دکنان اسرار

نیکبخت سرش گشت اسرار / اگر سرایدیت سرش نیکبخت
 زبان در بسته بهتر سر بستم / نه اند سر چو شد اسرار گشته
 سرش از زبان هم مالاکت / وز در سر خرد اندیشه رکت
 مکر یا جاهل از اسرار بیزد / کجا دانند دیوان قدر قرآن
 بزرگ دارد دولت آن چهل تا / کردست چهل بسیرم در آقا
 نکوید ناز هر کوهست بخرد / مکر پیش حکیم و مرد مؤید
 بقدر عقل هر کس کوی ناورد / اگر اهل مدد دیوانه را می
 عوام الناس بیکسر میجویند / از آن رو با خروش باغ تویند
 بگو اسرار یا جهل معزود / که نباشد در جایست همچو
 چو باغی محرم یا او بگو فاش / ولیکن را ز نهان کن ز او با

کفایه دکنان بیست و یکم

سخنهای مرا دانسته خواناد / ز چشم بخرد پوشیده ماناد
 چو بکراست این سخن مستور / ز فاحش جمالش دور بهتر
 خوی کاهل نبردین رزین / کتبه و انکاه ناهج کوه آکین

نکود

نکود با خرد با بخرد را / به کجش کنان نشاید طعنه را
 کلامت نازنا اهلان می / نوبلا اهل بانایه میان
 نشاید شد بجاه و مال مغرور / چو مراد چه در زبان و چو مغرور

کفایه دکنان بیست و دوم

مکن تکیه بر اقبال زمانه / که ای با کس نه اند خاودانه
 ازین معشوق هر جانی چو بید / که هرگز ناکس دایم نیاید
 اگر جانست زبون مال و جانت / ترا اقبال مار و جاه چانت
 مدد دل این عروس بی وفا / چنین شوهر کش دون دغا
 مشغره بدن ملک دور / بخون که کسان مکشای ز
 با کس را که او شد مرده ما / چه دارم مرا و در دلش
 مکر و سر ناز و ای پسرش / که چندین مهر باغ بر پایش
 نیاید ناهج و تحت و کنج و هم / نه اند کوه و لعل و ذوق هم
 زنا که بکزد و در گذارد / سر اسر دشمن خود را سپارد
 ز مال و ملک خود بر فداکاری / چون بکوی سیرت آن بکند رفا
 اگر دایم بخور و در نه بخورم / که بسیار است بر خور طاری

نصیب خویش بر دارا و دیکو ^{بدل در هیچ مکن از آن دیکو}
مکن با جهل ازین بر سره داری ^{که اینست دست ندهد از آن}
بماند هر چنان از سر مماند ^{بماند هر چنان از سر مماند}
بخود و ز فامده هرگز نیست ^{که تا فدا چاید مرد زبیر}

کفتار در سنای کزاکستان

خنگ ز او پیش و خوش بلام ^{که ایشان بفلک هستند}
خجسته ماه و مهر و قمر یکو ^{که تمام بفلک هستند}
همیشه زنده اند و غایت از ^{برین ایوان میباشند}
بدل بخت و سرگردان که بمانم ^{بر کوه زندگ اندر بمانم}
همه ساله کشیم این بخت شریف ^{برای آو آیین سروریش}
بلای مرگ و اندوه قیامت ^{چو چنبر گرد ما از سر و قیامت}
همه دشتند از یاران دین ^{بماند از آن یاران جز یاران}
نیامد باز پس از آن زنگ ^{نشد باز خوردن از خفتگان}
پدید آمد و قفس بر هم شکند ^{ز بیم مرگ و دست غصه شدند}
هر آن خسته که ایوان سرانیت ^{بدان کان تارک کتور کشانیت}

چروام

چروام خالک دادا دند با خالک ^{بوی پاک رفتند آنکی پاک}

کفتار در رضا و سلیم

هر آنچه از کوهش این جوی کوه ^{رسد بر ما نشاید بود بخور}
چون خواهد بود زین با بود ^{ندارد خوردن بنا بر غم شود}
نلک کو خور که و کوبش کرد ^{همیشه بر ما خوش کرد}
بکام ما نباشد هیچ کار ^{که ما از اینست هر کز اختیار}
همان بهتر که دایم شادان ^{زهر درد و غمی از دلباشیم}
دلین شادی و غم هر دو ^{بنا فدا و امید دل فرو}
چنین آمد نصیب ما چرخ ^{چرخشاید کرد با سر ستاره}

کفتار در صفت شب و روز

جنانا جادوی بابو و دیکو ^{کهی بومیت بدیم کاه زنگی}
بر نیکین لعبت دلمواه مانی ^{که نو هموار بر یکسان بمانی}
بر آق هر زمان از رنگ دیکو ^{بر آق هر نفس از رنگ دیکو}
چو معشوق لطیف دلربا ^{که سیمین جامه و زین قیامت}
یکویم جستی انصاف الحق ^{بتوسن کوه مانی نوا الحق}

که ز پادشاهی بر وی عمر ما را ، چه شاید کرد با فرزند ما را
یک طایوس در کنار کشتی ما ، ندانم جز که عمر ما شکار و
شکافت کی قباد و کشتی ما ، بیا که کز نو با ناهج و نیکو
نوادای ملک کجاست و بخیر ، بزکافرا که کوی و نو
نیاسانی نه کس آسوده از او ، نغز سانی و ما هر سوده از
نشاید بود هرگز از نو این ، جفا دیده هر عمر از نو

کفزار و معنی شعر و طامع

نوادای داد معنی شاعر را ، که کردی اشکارا از اسرار و
سخن نیت همه بحر حلاوت ، بی معنی ترا از آب زلالست
دل و زان باشد با طمع قدر ، که ز پادشاه بر دهد و شویند
میر برادر که شاه و وزیرش ، ناصلاح حکیمان کن میرش
ندیده دیده زینان شعر است ، که باشد حکمت او را ز پودند
بهاش هست ملک جاودان ، نو مفر و شش بر دو سیم کاف
ترا از خوشی می شرم ناید ، که هر مایه دروغت گفت با
بیا اسناد و بر خواندن ، و زور و سراسر است از دو

تقصا

تقصا که در دشت و شوار کار است ، خرد را بپیکان زمین کار عا
بدیج هیچکس مکشای لب را ، مرغیان خاطر معنی طلب را
نه چون این شاعران یاده کشت ، که دست از آبروی خود بکشند
و معنیان ایشان از اجز نیست ، سخن شان جز برای بیم و ترس
خرد بر مدح ناهلان بخت ، که بر کورن خرد و نه بدند
چرا چیزی بپالان بکند ، که باشد ملک دو جهان از همه
چرا بخواهند ازین بهوده گفتن ، چرا میگویند ازین خرم بهوده
امیران کلامند اصل اشعار ، خدا شان نو بر بد ها و ازین

کفزار و کشف حالات و سبب تالیف

امامان و ادبندان چرخ کرد ، که سقمت این مبارک درم کرد
بنی همچون دل ناهل تیر ، دو چشم از کار کینه مانده جگر
شده در پرده مهر عالم افرو ، کشاده شب کین بر لب کور و
هم در خواب من بپالان ، خرد و کار و چشم از کار نماند
همی کرم نظر در ظلمت و نور ، ز غلام فکر جام کشته محجور
کمی بودم بمشرق که بمغرب ، کمی بر تر از جرم کواکب

دلفاز نکهت باریک میدید ، اگر چه در شب تاریک میدید
 بدیدم عالمی آباد و خرم ، در رو جمع زار و فلاح مکرم
 هر کوه بترک خانه کل ، هناده روی جان در عالم
 ز خود زنجیر جباران گشته ، شکسته بند دوازده لک نیمه
 چرا ایشان دلفام آشناسد ، نور پادشاه فنا انداخته شد
 چنین گفتم بدان ارواح باشته ، کرای پاکان بارافکنده از دشت
 چو مشت را بچین بناییدند ، همه بارافنا از خود فکند
 کلی بگذاشته نوری کوید ، سب بدلا شده صبحی و صید
 چرا ما جز ندید این حال ، چرا ما نکر نید آخر حال
 فلان حال یکسر برکشادند ، جواب من یکبار یک باز دادند
 که ما در عالم باقی رسیدیم ، همه پیوند این خانه پریدیم
 بدلا شتم کان چیزی بنزدید ، بدل مهرش حق بایست و نندید
 هر کای که ما اینجا براندم ، فراوان سال در خلعت بناندم
 می گویم لیکن بشوی نو ، چو اندر خواب غفلت لغو تو
 از آن حالت چو باز آمدی ، بشد عین الیقین بیکر کام

خود در خواهرم چون رخت ، زمینی بر دلم صد چشمه بکشت
 بکار خورشید افلاک کرم ، درین افلاک حکمت پیش کرد
 که این صحن پریشان چون گذارد ، پیران من تابود این یادگار
 هر آنکس که ازین صحن خبر داشت ، مرا نوا هم چنین مهمل بنگاشت
 بکار آورد در خاطر خرد ، بنظم و شعر پیدا کرد خود را
 میان خلق نامش ماند جاوید ، بدلا نای شده روشن چو خورشید
 مرا این آرزو در دل چو چرخ ، دلفام اینچنین معنی بیاد است
 نهادم این کتاب روح پرور ، گشادم بر دل اهل خرد در
 شعر خود پیشین جانفزایم ، بحکمت در سخن معجز نمایم
 چو دریایی که باشد آبله ، چو عالمی آسمانی پر فدا و شرف
 خضر اسبابش جاویدانی ، وز روی و پرد آب زندگانی
 میری روشنی نامشناخت ، خرد را روشنی از کلاکت

گشاد دلفام و حج کتاب

بسا که چار صد شصت و سه ، که هجرت کرد آن روح مطهر
 چنانکه از ما یاد شنود ، روان را و منافی جنت او بود

رسیده جم خود در برج ماهی ، گرفته در محل مراد شاه
 مر شوال را روزی نخستین ، فرات اخزان در برج شام
 که کردم ختم این فرزند خوش ، برون آوردم این پاکیزه کوه
 بیک هفتاد سالندم ناخر ، مفاکات مقدس جمله یکسر
 بیه بردند اندر شاعر غزل ، که بودی شعرشان چون زلف
 همه گفتند اشعار دلایز ، بیه کردند در معنی شکریز
 که زین شعر در انشا آورد ، و کواورد از نیمه نیل آورد
 خداوند که این نوایا و بکرا ، زمین زادت و ویران کرد
 بجز من روی او را کس ندید ، نردست هیچکس بر روی آ
 همین دفتر کواه من کفایت ، که راه نمود این هدایت

کفایت و غایت کتاب و مناجات

خداوند را ملو فوق دادی ، در معنی بروم بر کشادی
 برین پنج دلم از ابرو حمت ، فرو باریده باران حکمت
 برین حکمت کجا اندازد دارد ، که جان غافل را تازه دارد
 سپاس و شکر ای خدای داد ، که شاخ قانده بر کوه و دان

بهر پایه

مصلی پایه مراد است فرو ، ده بخرد و تحقیق نمودی
 اگر سهری بود در وی عفت ، در بید برده کارم ز غم
 بفضل وجود تو امید دارم ، کزین معنی کن امید دارم
 اگر برهانی از طبع و حواسم ، بود بر سر بخون صد سال
 نگهداری نوای کویا و الحی ، زبان بند را از حق بیاض
 سخن بر خاطر من راست بیک ، خطا از زبان بند مکن
 در عقل فادف شد و ، بدانستم که من چیزی ندانم
 بدین نادان و مجرم بیک ، مرا از فضل راه راست بیا
 مرا مکن از با من ای نوایا ، که من نادانم و هستی نوایا
 دست لغز و غوغای شیان ، اغثنی یا غیاث المستغین

نت روشنائی نامه

نقش بدیع غزالی

المفتی الله که در هفتی رسم ، و زلفد فناء و تنگ دستی است
یعنی گفته شدیم به عشق فانی ، و زلف خودی و خود پرستی
انسان را در طریق بندگی و شناخت هیچ حجابی بزرگتر از مستی نیست
و هیچ سلفی عظیم تر از خودی و خود پرستی نه سلفی وحدت جوئیست
چون آن ندهند وافر عزت جز بر سر پیران ننهند مبارزان
میدان **بیجا آمدن فی سبیل الله** را هیچ مرتبه از مراتب کمال و شایسته
عز و شرف ندارد و معرکای بساط این بارگاه را هیچ درجه از درجه
دولت و درجاء دور نیستند از **رباعی**
در مقور فضل و نه حبیبی ، در عشق نه جاهد و نه رستگار
این واقع را که عجب می نماید ، معشوق و معبود است ادب و نیاز
از عقل چه لازم که عاشق را و اوست و از شعر چه دم زخم که خضر
الربا است خود نکته را نیست که نکته نباشند و کوه نظیر ^{نقش}
که نقشه باشند **مشوی** که هنر نام نهادند کفی
پیکان نلن خویش باره کنی ، بوده و روی ز خانه خویش را

چون

چون بجزین رسید گشت نخل ، سیل براوج برده بود خوش
چون بدیاری رسید گشت خوش ، فکته سخنان درسگاه قدم
هر شرمند افند از رخ هم ، اذا امید بر فیض زلف ^{نقش}
و کوشش از صدف کلاهی و الحی الله رب العالمین و الصلوة و
السلم علی خاتم النبیین

بسم الله الرحمن الرحیم

نقش بدیع است ز کلام قدیم

عقل چه داند که کلام خدا ، چون شد اول نا الفایده
و کلیل آمد بر کجایم ، بر که کثادات در این طلسم
بر رخ انکواف الفایده شاد ، قاعده صووت و معنی شاد
حرف تحسین که قلم طرح کرد ، نقطه با معنی آن شرح کرد
و نا الف شد متمیز باین ، فی بزم عقل و هو هر کو باین
چشم و دل را ز پی دفع شک ، هم مکر این نقطه شود مرد ^{نقش}
و در هر دانی نو حرف و نعت ، کشت ازین نامز نامی دست
این دو کو اهان بعین و شکند ، که چه بصورت دو بمعنی یک ^{اند}

چشم ترا بر ظاهر و ضیاء کشت یک میل و یک تو تیا
آن بردت جانب نور قدم آن کشدت در ظلمات عدم
ناز الف شرح دم موعود چشمه که جاری شده کشته جو
هم بر خنشین صفش باز روش روی با فدا که سر چرخ است
کنت جواز مبتل خود منحرف در تنق بهم خان شاد الف
بسمه زین کز فیه نا بریم بسمه تنق بطاعت قدیر
میخه اوقات در فتح باب صورت و کیسوی ام الکائنات
شاهد جان صورت حقان صورت او شاهد معنائها
بل افق دایره عینش فقط بی خیال بر بلبش
از دم اول و حرف پسین در بلب لب رسته فلان رسته
جایه این شاهد بر فکر میم دهان و الف قد نکر
قامت او را شده لا و جفا شکل و کیسوی سیر و رفا
شده با صفای بر شمس دیده می زامه امداف کلام
ساده زخالت و درخ مشکاف بر دویخ افکنده دوزخ الف
زانکه سیر و وی را اگر بایش فقر بود و سیر و سیر و سیر

بکر

بر کرم طغنه میم دو در شک ماهی و بحر که
هر که نه در معنی او پی برد بی بکر مای خدای که برد
اواسن قش بدیع بنو حید و شکر کذا و حضرت ابی که مریدان
نظام نبوت و در طریق وجود و جود و شاهدیت ظاهر و هر ذره
از ذرات کون بر افقاب وجود او ایست
اگر فلک و اندر سید عالم است مرد و جهان محو شایسته
دو شتی بد انداز عشق بدرقه راه خطر ناله عشق
صیقل آینه معیلات جرمی که صاحب دلالت
ناجده عشق مقدس مقام سر شکن عقل کو آب شام
شکر طراز علم مردی صفحہ نویس ورق ادبی
بحر و ساز فلک تندخوی غالیله ساز شب زنجیر روی
مشعل کوفان مرد و افتاب جرمه ده خاله و دوان بخش
معرفت آموز شناسنده گنا معصیت آمرز هراشنده گنا
در هر دل و ذائق قدیرها در هر جا شمع تقصیرها
شورش هر قطره که فلزم و شساقی هر مست که دریا کش
نغمه عشق خوابا نیات غنچه دگرها نیات

حرف خود از غمش انسانه / تغم دل از خون او دانه
 چون که مشعلت اعلی نمود / دانه از حسن بختی نمود
 که دادم غم افنا من / که کبر عشق ازل تا ابد
 نوح که دامن جهان چیده / لطمه طوفان بکشد بد و بد
 هست برین برق متنازل / که غم او بود دناش خلیل
 گویند برین کوی هوا دار / هر چه عیبی بر او داشت
 ناله داود چه بود آن همه / که زمره خوانا بشود آن همه
 تخت سلیمان چه بر باد رفت / هر که دین دانه افنا رفت
 که برید قوب دین راه بد / یوسف از این واسطه درگاه
 عشق کشید آنکه عقلش / در نه شبانی چه و مویش کجا
 خضر دین چشمه سوزش کشد / عقل دین واقعه کوید است
 عشق چه که بر مهرش کشید / خود که کشید آنچه بهیر کشید
 هر غم و ددی که دین بود / که دانه عاشق آگاه بود
 کشت دین حلقه انکسری / ختم نبوت هم از مشرق
 همان چو دین معرکه سازد / در خور هر کس فدای دین دهند

در خور

تیغ بر خود دین حید چه کرد / مانم از یاد بهیر چه بود
 این همه از عشق و لا بود و بس / وین همه میشود بانه بود
 هر که عظم این تیغ نیست / هر که کوی کاین این تیغ نیست
 هر که رسالت باین منزلش / تیغ بکشد رخنه کند در دلش
 آنکه بی زخم چنین چاره کرد / پاره از جامه جان پاره کرد
 دوختن زخم باین پاره کیت / چاره این واقعه چاره کیت
 حکایت آن عاشق که در غزل / کویان چاک میکشد گفتند
 اگر صفا چه حرف جامه جان چاک / کون
 غمزه بهر رخ جانان خویش / چاک از آن غصه کویان خوش
 زنده دل گفت که از چاره جوی / واسطه چاک کویان بکوی
 گفت ز غم و بدین آن سگدل / از غم هجران شده ام تنگدل
 تنگ شدن از غم دل بجا صدم / باهند ازین رخنه کشاید دل
 داود جابلق که نو در پرده / چاره نه اینست غلط کرده
 یاد یحیی در دل عاشق کجاست / هست ناپی ده معشوق ماست
 روی دل از کرد خود بیگانه / جسد کن و جامه جان چاک کن

ثانیاً بدین توان حسن یافت
 و در هر حال اصل که کنی ناموست
 ای که غم عشق عسالت گرفت
 جذبه او دامن جانست گرفت
 ذیل بجزد ز جهان بر فشان
 بلکه ز خود دامن جان بر فشان
 مناجات دعا طلب از وجود و وابسته الی وجود و الی الناس علم حدیث
 ای شده در پرده جان پرده
 حسن تو بی پرده دل پرده که
 غیر خود و صومعه در بر که
 عاشق و معشوق تو فی غیر که
 کاه نصیبت مجتلی شوی
 جلوه کز از چهره بی شوی
 کاه وطن در دل پر خون کنی
 عاشق از دیده مجنون کنی
 چشم خود منظور ابطا رفت
 روی نشان مطلع انوار است
 کل نعمت چهره شاخ کنی
 اهل وفات کن تو بر دل زنی
 بد دل هر کس ز تو سیغ دگر
 در رخ هر کل ز تو رنگ دگر
 بزم بقا را می ساقی نوی
 هر دو جهان غایب و باقی نوی
 زنج بقا جرم از بنام است
 صالح و طالح قدح انا است
 جام نودل باده شراب است
 کافر و مؤمن ز تو ناخبر است
 کافر چه از تو چه و اسلام چیست
 انکه نداشتی و جام چیست
 کفر چه از تو چه و اسلام چیست

هست در عقل و هو سبب خج
 ایست اگر کافرا کو متعاقبت
 جز نوندا ایم دگو هیچ چیز
 سر حیا پیش نوبی پرده است
 دانکه بر عاشق صاحب نظر
 ناز نود و راه طلب بوده ام
 کج بادب نیز بله و دان دشت
 حسن جهان گیر نور در پرتو چند
 بچند مانند بدین پرده در
 بسته بچند ند درین خم کرد
 کشته جو دو دان بقا بر طرف
 کرده دول یاد نوزایل هر
 خلق و غفلت سلامت شنید
 نایب قیامت چهر امت شود
 از تنق عیب برون آید
 از عشق مشت بود مرد هیچ
 از روش فرد و غرض غایت
 عاشق و معشوق نوبی عشق
 وین سخن از غیبت پرورده است
 هست حیا فزع وجود دگر
 حاضر و غایب یا دب بود ام
 دید چه بر دیده قد بخشت
 چند دین پرده شوی پرده بند
 پرده بکشی پرده ایشان بدر
 نال در آلاش عصیان زده
 کف چه مکر سود زحمت بکشت
 از نواز صنع نوا غافل هر
 در غم فردای قیامت شنید
 پرده بلد کنی که قیامت شود
 ظلمت از آن زمان در نورد

دایره جریح تراشید و آرد / کوه و زمین را بجزا مشغول
 کوه را خید بدیدارسان / لعل و حلقه بشیر و سار
 بر نوری احسن با جرم بخش / نشد از عشق با جرم بخش
 ناطقه را از مرغ ذوق ده / سامعه را مدد که شوق ده
 چهره نهادیده او را که / و اگر خود کن نظر پاک را
 تا هم از حسن او آفریند / و در خودش خویش متوجه شود
 و در سوادند ز نقش هوس / کعبه خود کوی نوساز ناله بر
 بند غزالی که سنان در / بر دوت از خاک بهر کز است
 کشته عشقت حیا بشود / و در دو جهان خط خالیش ده
 تا علم نفس بر اختر زند / دست بزمایان بهر رعد
نیز که سامعین این نامه بخت لشکر کنت نبیا و آدم بنی الملقا
و برافراختن این بزم بدج اسد الله انسابه بر المومنین و اما
المؤمنین علی بن ابی طالب علیهما السلام
 شاه جهان سوگند کردون / تا جو صف شکن مادیست
 کوه را اول ز محیط وند / نقطه آخر خط مستقیم
 ز بدن خورشید خنجر انشا / قدوه معبود سنا سنان

ایح

بروخ عرش در لولا که باز / بر کوش کنت نبیا طرا ز
 و ابطر کوش هفت اختران / واسطه خلعت پیغمبران
 احمد مرسل دنیا و دین / کجی اندام به بطر روح الهین
 صفوت ادم ز صفای رخ / عصمت حوا ز دل فرخ
 هم خط سبز شمل خوان / هم عرش موجب طوفان
 نوح بنود از چه بدوران / بود ولی غرق طوفان او
 خال کبودش فلک بیلایت / نواز مره تیغ سنا عیالیست
 کوه بنود است چو یوسف کج / بوده ز یوسف نمکین تر
 نادر را هم که کلز او شد / از آن کل رخا شد
 پیش که داود طوافد زره / طره او بود کوه بر کوه
 شد بیلان ز لب کوهی / لعل ده خام پیغمبری
 تا بختی رحمت جواهر زیم / کشت خجل از کلبا نشی کلم
 بونش اگر دخت بکام سمک / او علم افراشت بر او ج خلک
 عیسای کوپای بگردون نهاد / سائید او نوین و رشید
 بحر ازل در دل دانا عیالیست / آب خضر خاک کف پای است

این ده عشقت و عقل / بزم شهود است دور و فصلیت
 ماند حکیم که حقیر که چون / از تنق عرش توان شد بدرون
 چشم محالست که یا بدعرج / یا کت از جهر کوه و خویج
 کوی میزبانده کوفت از خویش / برده کی پرده پند از خویش
 غره بیان داشت ظاهر شو / روی بهر کن و کافر شو
 جوی نه حقیقت جوی بخت طلب / ثابت و ستیاری در و طلب
 با سعت کوه را پیش دور / جرم زمین که ز یک کاه دور
 چون شده موقوف زمین جان / کیت چنین حافظ و لای جان
 چند با سنا دشت آرد دلیل / کوی نه خفیه آموخته دلیل
 آنکه بدین کوی نه فلک افروید / چشم نبی را از فلک بر کشید
 غافل از قدا و مطلق که چو / خیمه بفرماند ز بند پیوسته
 آنکه بر غا و همدان لطف ناله / چون بر تیرند ببالش و حال
 و آنکه دهد جزیب با آهن ربا / چون شوا اند که شودن ربا
 آبله که از یاده نماید روش / کیت که داد است با و ان روش
 ششم اگر بیدب کند افنا / شعاع او که شد نور تاب

ایح

و در یک حرقه خلک و قبول / بر نواز است کوی آرم حدود
 و در نواز آن یک کوش و هو / سنگدلی بر کوش و کوش
 شوق سنا را نشنیدی مگر / جوی ز خرق فلک آخا خبر
 سنگدلا جیت کخی الحبل / پای دولت از چه فروشد بکل
 آنکه زمین و فلک ایشان / مشکل اگر هم بود اسان کند
 بیکه بنی بود دزدان راه کرم / زانقش او جرم فلک کشت زرم
 هست فلک شیشه و او آفتاب / شد ز فروغ زانقش آن شیشه آفتاب
 لعل آن نور جو روی فناد / بلکه مخفف و از ان شد چو با
 مرغ صفت کرد دزدان نایب / رفت از ان باغ برون و طیر
 کوه را ز آب و گلش بود رفت / قابلهش آنجا که دلش بود رفت
 عشق نه در آب و نه در گل بود / پوششش از کشت و دل بود
 خورشید از صعوت پیغمبران / بود ز لایق عنصر بری
 آنچه سبب خام پیغمبران / داشت شک خالی و سبب بران
 کار جهرش که نکشد سوی زیم / هر نفس اوچ نماید دلیر
 که چه برآمد یک از فرشتان / زیر هم آیند کفی عرشان

سنگ نشت از لب لعلش خضراء لعل شد از قایق او افشای
 کوه را و نور قوی مایه بود واسطه این بود که بی مایه بود
 سیح مشافوخ همچون مشرق کیسوی چون سلسله دلم لعلش
 از دلم صنع غمزه به هم زابو و قد می زن و القلم
 نطق و دمس زده یقین و گما جهر و موسوز و نور و حفا
 قالی قران لب شیرین او روح قدس مرده یاسین او
 میم که حرفیست زده نامشخص عالم را دم شده از وی رفت
 چشم فیضت بر آب حیات چشم طلب بر کوش کایان
 ناسر جامه شده غنچه و شر آمده از چشم او و شکر
 چشم آن چم که چشم جلبیت خود فرایند عین علیست
 بر افی سر و دق هارح قدر عین ملائ آمده و میم بد
 از بی اناسی که آن و این ابروی شمع آمده رخسار
 آئینه کشی نغمه بار شکست بد دهلا لعل حقیقت یکیت
 آنکه بخواند زلی کرد فرق دیده او باد بخت کشته عز
 جز بولایت نشوی منشی نیست نبوت زو لایت
 مکن

ملک ولایت اگر از حیدر بلکه ولایت زنبوت دست
 قال فی حیات الله علیه و آله وسلم ان الله عز وجل واحد
 ختم نبوت چه علم بر کشید دامن معراج بر اختر کشید
 بلکه زلفت اخضر لایکشت و ذنوبها لظلم کشت
 زدن بر پای غنا فرس زان فوش قدم کدو سر عرش زان
 رفت بجائی که در دو جان بود رفتن این راه بان با نبود
 رفتن آن بود که انحرافش با قدم بی قدمی پیش رفت
 بلکه کجا بود درویش و پس ذات خداوند جهان بود
 موج شش خواست زود یابی دجست برو هر چه در دلش بود
 لطف خدا کرد بر و بجلی سر خداوند از بان علی
 ناز چه کردید هم از وی رفت باز شنید آینه شنید از نخست
 سر محبت زد و سوجو شکر بلکه بخود گفت و خود کوش
 عشق دوفی بلن میان برده کشته شد آن زان که در پیوه بود
 انکر ز ترک و دجها ناز یافت سر تا شایر معراج یافت
 دیوان اشعار عروج حضرت نبوی و حقیقت معراج مصطفی
 علیه السلام

اینکه نفوس از فلک لاج ورد روی خاندند دین خاک و کوه
 خورده و نشت کرد زرامد بان از ان مرحله سیر آمدند
 دامنشان عشق و نور کشید خباب این وسط زان که کشید
 جاد بر عشق بود و سخن واسطه و پیش در لای کن
 جرح کرد زیارت و زهر شمر زهر و زهر کرد و عشقت پس
 شاه عرب زاهر عاشقان سرور دین ناز سر عاشقا
 پیش از دود غلام و صبا داشت وطن مکره کبریا
 که بر بصورت شد از ان آفت بود همان مست شراب است
 از علم عزت آن افشای کثرت اشیاء شد او را حجاب
 معنی او را غ جلا ف ندید صورت او نیز معنی رسید
 شوق بان فاد عنان زان خواند بر آفاق که خدا فراف
 رفت برون از حجاب مکل و طبقات فلک جهان و دل
 دوده او دغش فلک غلغله ساینه امکان زهر و غش کجیت
 آینه اش جبت برون از غلاف کشت قصه ازل از کوه صاف
 این همه ساحت که شد از ان خط کی رسد اندیشه و زان عرصه
 عقل درین

عقل درین منزل خواب و خفا هست چه مرع که بود به با
 با هر ناز و بیچاره ک زاده ازل را نشت زان که
 بشه جانی که چه عفاستان مود چه دانند که چه حرات این
 ذره صفت مست جهان صفا جلوه از پر نور و خورشید زان
 که چه جز این لعل شد و شام زان چه بود حاصل خفا شمع
 بلکه چه خفاش کج افشای جمله فریبت و غر و دوسر
 عشق طلب کن که شربت دهد ورنه خرد زود بیادست
 حکایت عاشقان و کج چون از حجب تمام عقل بان آمد مشوق
 عاشقی از داغ بلای جمله درد حیرت زان جهان کوه بود
 معنک خطه بقا دبود ساکن آن خاک غم آباد بود
 داشت عشاق بجز این و کوخ بسرو با بود از و چه جرح
 هر چه از کله اخزان خویش و روح خدای سوز جانان
 خاطر از اندیشه و بلار شاد بر سر شطیر کدشتی جویا
 در حرم وصل نشی می در برخ تفرقه نشی می
 چون دل عاشق طوبه از نیست دولت عاشق نصیب نیست

و آنچه بود بنی و پیروی / مست شدن از دین ایزدی
 هر آنکه عاشق از آن فریب / کان سبب دفع خیا اوست
 وصال اگر پیش طلب میکند / بنیست خویش طلب میکند
 هست آنرا که بود آن خیال / وصال زوال آمد بخیر آن کمال
 این چند دالت که بیان آید / و آنچه کمال است که نقص آید
 ناکه انجا که بلا میرسد / نیک و بد و خوف و بجا میرسد
 عاشق از آن میس و درو آنکه / ماند قدم دوره فرزانگی
 دید که خالیت بر خیار رفت / کان نه بکنام میانشان نکوت
 گفت بر خیار توان این خیال / داد جوابش که از حال چیست
 کو خندان باده که بود و بخور / آمد و طاقش مسکن بهور
 امشب ان آب نغمه میای / خاک فناجوی و چشم میای
 پای منبر بر سر آمدن شتاب / دور بر بادت دهد آن زودا
 بودی از این پیش به پیروی / کس صدق آمد فلک آگون
 داشت ترا بر خود همی میج / می شدی ازاده و فاروق باج
 گام از آن بحر بساحل زدی / بر رخ خورشید بشارت زدی
 غزل

کلام
 در بیان
 کمال
 و نقص

غزل فرو ماند آب و گل / تا که نوز خود دور سوخت
 کرم دفاتند درین بویالک / پاک ز لایش این آب بخاک
 جمله ز خود کشته تو حقیقتا / هر دو جهان هفتان و دلا
 بستن این دام که دورت نیست / مانده کوفتا و بصورت نیست
 کرده بمعنی نظر اعتبار / و قدر و صورت سوء صورت
 فن رخ خورشید مثل است حسن / فن ذوق ساده نه خال حسن
 زلفه که صوبیت چو دل برد / اهل خود را بسلاسل برد
 طره چه دارد که نباید عثمان / غنچه چه تیزی که ندارد سنا
 هر چه که گویند که بالا بلات / چشم چرا پیش رو قنات
 دل بجل این همه افتو چیت / حاجی ابروی جفا سوس چیت
 در حجب نقش جهان دل بیت / کش بهایشای رخ خود سریت
 این همه رات جمال ویند / حجت اثبات کمال ویند
 گاه ز یوسف شود آئینه سنا / ملک و مملکت کرد و از آن عشنا
 گاه سرا که سوت لیل زند / دود و جهان برق بجل زند
 خنجر ز کان بشان تیز اوست / دوره عشق این عمر خون زند

خال از آن است که داغ دلست / چهره انجا که چراغ دلست
 ای که صورت شده در کرد / غافل ازین میانه نازک مشو
 من که خوام ز پی سکران / دو خستام دیده دلوا بران
 که چهره بلای دل زاده مند / این نیز صورت یار مند
 خان من و داغ همتاشان / فوق من و خاک کف پایشان
 ای که نه جان نو درین در دلت / حال غزالی چهره شایسته
 در خطاب زمین برین سلطان / **شاه شاهان شاهان**
نقد الله شاهان
 خیر و غزالی قلی نیز کن / بحر سخن را کسرا نکیر کن
 باینه معنی بهر قیاسات / کو کینه شعر بشمار سادات
 و نیک سخن بود کل داغ نو / انقرا اندیشه بدل داغ نو
 بار که کوزه کن این داغ را / و نیک دکرده کل این داغ را
 نازه صغری فلک آواز کثر / بروق دل دهم نازه کثر
 کمال تو کش و بهر جری است / طوطی این نه نقص بنی است
 بلبل صفت دلت در شکوه / در کهرت معنی دل کوه کوه
 است

هست جهان کبر و از هر زوئا / تیغ زبان تو و شیرینا
 تاج ده نازک و وین شان / سرشک کبر فوی کد شان
 شاه فلک مسند و شیدا / ملک سنانند اقامت بخیر
 آنکه فضا پیش رو تیراوست / فافضا حلقه زهیکر است
 که بکشد تیغ جهان سوزنا / قطع کند سلسله بند و زنا
 و بخورد مهر و از جام او / تیغ شود موی بر اندام او
 سوی فلک کوفتد چمن کین / آب شود چرخ و دود بر زمین
 در بارزل بانگ و وفای زند / و کز در شمع زایل از لب
 زای و ناز عقل جوان پیر / بخت وی از معج جهان کیر
 برق خنجرش چو درخشان شود / سنگ سیر لعل برخشان شود
 آتش تیغش چو زارد علم / دیده شود موج محیط قدم
 نور و شاد و ظل خدای / صاحب شمشیر ولایت کشتا
 شاه جهان نیکر ولایت پناه / مرکز نه دایره طما اس شاه
 پادشاه ملک نو معر باد / چشم بدار غایت دود باد
 ملک عروست نوز شوهرش / آئینه تیغ نوز و شن کوش

وای نو و شخص قضا تو امند / تیغ نو و صبح ظفر همدند
برنج رای نو و دارد مسر / بخت جوان تو کو و د سپر
هر چه نو و خراهی فلک آن میکند / و آنچه نو و خراهی بخت آن میکند
خاتم بد و فلک نو و یاب شد / فتنه در ایام نو و د خور شد
لشکر کفر او علت در هم است / چتر شکوهت سپر عالم است
فر شربت شد فر عینک نو / طاعت صد ساله و یک جنه
آبجی کان نو و یک تیر کرد / پی که بصد بملکجا پیر شد
و آنچه نو و خراهی نو و یک فرق داد / کی بزین ابر جوان مرد داد
شیر یکانان سالسل کشای / ملک سپردند باین تیغ و ردا
با نو و خورده نامر بخیر اند / چاشنی تیغ نو و هم دیده اند
آینه غیب دل پاک دست / سنگ محک کوه را در پاک دست
طبع من از غیر هر استله است / جز نو کس امر و شناسند
نفر هر دل برت آورده ام / نزل سخن بر دست آورده ام
بزم تر این سخن وین پاک / جری غیب است مریش نجاک
طبع را اگر چنین نیست قبول / هر چه نه قال القم قال الرسول

بدری

بن بختیهای بز و کان دود / چیت که باشد از شریعت بود
میدم ایش آتش تو خورش / از کمر مرسله پیر خویش
پیش و پس بست صف کبریا / پس شعر آمد و پیش اندیا
لیک نه این طایفه خود پیر / کافیشان قدح حریفان
ما هر را دیده و شنیده ام / سر بس این طایفه را دیده ام
بهنر کنند و زبوان همه / وزی فان بر دود فان همه
چون نشناختند دایام شای / از پی مردن که بر نام شای
این دخی چند که دانا کشند / جمله بنادان خود دخی کشند
کوه در این بزم که خشتگان / غنچه از بزم فروخته کان
من نه بزم که سخن کس ندم / خال غریبان سخن بروم
شعر که آن شاهان محفل / آینه اول صاحب دولت
چیز او در خور هر دیدانیت / نیست آنچه پسندیده نیست
کوه هر شایست سخنهای زلف / و آنچه نه درین قسم بود صورت
باد دین سفت برانیکخته / نایا بد و بخت و چنبر
کودنا بخت بر دشمنیت / نقد بقا و بخت در امانیت

ع

در کج سخن بگوید زبا کس و دان کج سخن را از کج سخن را از راه
ای که هر فکر سخن برودیت / کج سخن فلک کوه رست
کوه کس جز بخت پاک نیست / وان کهر پاک دین غلام نیست
چاره آن که در دین تنگنای / دان افلاک کج ویر پای
زاده اندیش چرخ و چرخ / هر چه شنیدی فلک نا اید
کوهی از دامن غمان آو / خجرا از کلین احسان آوست
آبچه دین مرکز آب و گلست / نیم نم آوست که بر ساحل است
غره چه کوی سخن دیزها / ساز فلان بخر خود آوینها
کوش که صراف زدا و شوق / غره موج کهر او شوق
هر سخن راست دین آو کل / حیل بختانیت بی جان و دل
یکس او بخت ددایان عرش / وان دکر افاده دین کهنه
دست در دوزخ که بخت است / دوسوی آن بحر حیانت است
کوفی کل بر شرف برید / در دوزخ دوزخ فزونی رسید
بکر دین جگر بنالاست / بکر دوزخ دوزخ فزونی رسید
بکر دوزخ دوزخ فزونی رسید / دوزخ دوزخ فزونی رسید

دگر

دانه سخن در کمر ما نهاد / بن که دین موج چه دینا
موج سخن بخت و زمانه / بلکه محیط آمده در یکل موج
من که فرشته این کوه هم / کوه آن بزمین این بیکرم
افش عشق است بهاد نفس / سوخته ام همت فلک و بجز
آب بقا بخت از انشم / باد نفس کشته عاری کشم
من تم و جوهر جام برین / در سخن خویش نه نام برین
این نه سخن جوهر جان منست / نظم روان کج رفان منست
کوفی ازین کج کهر خواسی / نکتة بختیده چه بر خواسی
خیز که اوین در خور کوشش / نکتة بانزاده هوش فوینست
کو بکشم از رخ معنی نقاب / همت فلک را کم از شام آ
ور بخت باز کشایم دهن / هر دو جمان غره شود دهن
بار فلان کج که ملک منست / کوه او در سر ملک منست
بکر دین کهر افشانی / دوزخ دوزخ فزونی رسید
بکر دین کهر افشانی / دوزخ دوزخ فزونی رسید
بکر دین کهر افشانی / دوزخ دوزخ فزونی رسید

کوه فانی اول و بخت ملکوت که کشف است

دوش کداین خام افش بکین ، دخت سیر بر کوه افشین
خام دل کوه دلاکت خوش ، شکل بکین ساختم از پست خوش
بسم ازین حلقه انگشتری ، پرده دل بر علم مشغری
بلکه شدم زین که آب کورت ، همچو سوسن پش بر پشته
غوطه زدم ددته دنیای دل ، دیه کشادم بهامشای دل
دیدم ازین دافش ظاهر کشت ، باطن من پاک فروشته
عشق در دخت خود خوش ، بل نازل هیچ نیاموخته
دود نفس بر ماغم رسید ، باد بجز آتش غم رسید
غصه در دخت بدامان ، قفسه بقیه کویان من
کفتم ازین عمر که بر یاد رفت ، جیف که بر من هر پلا رفت
چون دکران هیچ نیاموخته ، زاده مرگ نیست دخته
ناکه از این دل من چون شود ، هفت عشق که یکدم خوش
قصر آن ذال شریف کفرنج ، یافت بطوفان ز تنور شمع
زال نطفه هست دلستان تور ، لیک ترا چشم خود کشته کور
خود تنور لیک اهرات ، جوی از آن با دانه کاست
کده

ملک و ملایک غرق طوفان است ، علم ابد نازل از آن است
ارست دین مرحله بر وحل ، کامد فتاده بجز از دل
نکته هستی ز سرش کوکشی ، صد علم از علم باخر کوشی
آنکه بکلم خود علم از اینا برد ، هست خوی کاب بدیابرنده
خاصه بدیای حیای کز آب ، هست ز فواره او فیض نیا
نیک نکر کن که برافروخته ، پرده مینا در ترا سوخته
من چو نظر هر طرف انداختم ، پیش بخود دینش بر فاخته
موج بر آید یک بحر زلف ، وره هر موج محیط شکوف
هر یک از آن مظهر لای عشق ، این صورت اسمای عشق
صورتشان چشم خرد امیل ، معیشتان ز شمع علم از دل
سبز صفت رسته ز بحر علم ، جنبش هر یک بقا صاع علم
وایچه نرا ز علم شد اینجا علم ، مانده فغان در ظلمات
بلکه عدم نیز از آن غفلت ، جسته چو پندار بصد رحله
جمله زبان کشته بر زبان خویش ، کفنه جفا خیم و چراغان خوش
پره در دانه عالم عیب شود ، هستی ایقان نرعدم نرود

شمال اند طلب از آمدن ، رفتن هر یک سبب آمدن
در نظرم جلوه گران جوق جوق ، پرده کیان حرم تحت و فوق
دیدشان رسته عقل کجاست ، تاب زبان طاقم از دل کجاست
ساقم انکه چیرست دید ، خاک صفت عقل مرآت دید
کفتم کدای علم نیاموخته ، زاده مرگ نیست دخته
مرگ چیر است کز دوشو ، وز سبب آمدنش در هو
مرگ هیر است کز روی خوش ، راه باین سلسله بر روی خوش
این که از هر که اند و خوش ، دین هر علم از که دوا خوش
من چو آن خال بهوش آمد ، بر دود حلقه بکوش آمد
خام و لوح و ورق من است ، عالم و علم و سبق من است
کوه افش نال در حلقه جیروت که مقام فناست
صح نفسین جو علم بر کشید ، سبب بخود زمین در کشید
کشتن عیان بر فلک ز ککار ، صد علم از نور بیای غبار
من زلف کرم افسراخته ، عقل ز جیروت علم انداخته
کین چو فروختن افشا افش ، بسته دین کیند نیلی تنق
یکم

من کیم این بیکر محسوس چیست ، زاغ مرا جلوه طاووس چیست
کوهر اینم که چشم انداست ، دعوی هستی نکم بغیر است
خاک من از خاک زمین ذره آ ، بخود آنکس که بدین غر است
این تن از است چون فغان ، بود غبار اول و آخر غبار
فصل حیات و فانی بر کنند ، کوزه عمر است و فانی کنند
نفس بخارند این کوزه کیت ، وین همرازه دین کوزه کیت
کوزه هرات که هست این بد ، از چرب کوزه نکو بدین
کوزه چرا آب حیای نیافت ، وز عدم خویش بجان نیافت
بلکه ازین جوی کواکب نگار ، کیت کدرا کوزه نشد پندار
چو انگار این کیند فیروزه است ، کوزه تن مانع ما کوزه است
بگذر این جسم کدالنی است ، هر نفسش زیر فلک خالق است
بسی چون سیم کد کانیات ، کاه جاد این کاه نبات
چیت دین دایره انقلاب ، کان نشد از کدش گردون
درده این نور خورشید ، لعل بیه سنگ شد و سنگ لعل
ناکه از اینجا که چراغ دلست ، فیض ناسا که باغ دلست

لعل افروخت که چون زد علم ، سلسله هستی من شد عدم
دیدم ازان که بودم تنگ ، شعله اوزار قدم دلت و تنگ
دیدن آن شعله حق عقل سلطه ، پنهان مثل کیه قزو
بل شمر که چنگ از بوق زد ، آتش خورشید شناسان طوط
دیده صفت آمد دراضطرار ، هر طرف از عشق هزاران آفتاب
شخص جیب روح ملاذ دلخ ، در صف طایوس ملاذ کج
کشم سطوت هستی نوزد ، غرق عرف چون فلک لایم ورد
خاک فنا گشته ز شرمندگی ، بدیش نکستم سخن بنده کی
داشت و پند از مراد خوابش ، سجده و تسبیح مرا آب بود
داشت دفن سجده که آفتاب ، هفت فلک روی او در بخت
منعده صبح از دل در کوفت ، خلعت من راه عدم بر کوفت
با علم غزبان احتشام ، کیست غزالی و نظای کدام

گوهر افشا ناک و دینک لا موت که طهور و مشامت

صبح ددم چون علم افشا ، بت زانوار بر اختر نقاب
کشت عیان و دلعلات شوره ، هستی هر چیز بدان سان که بود
دیدم از این

دیدم از آنجا که جمال قدم ، کوه من شمع هدایت کوم
ساده یک بجز در و بیج نه ، چون فلک شریزه و هیچ نه
عالم از آن در و بیج مطر ، هستی کوه من بر دیک کهر
سر زدن از آن بجز یک افتاب ، وان کهر از تابش و کتاب
عالم از آن در و بیج نظر ، هستی کوه من بر دیک کهر
فی ذلک انجا نه اید یا قسم ، نه خبر از عشق و خرد یا قسم
قصر آن بجز جبر کوم که من ، هیچ ندانم خبر از خویشین
قطره که در هستی دریا رسید ، زو که در کوه دریا شنید
در کهر عشق نهاد این دنیا ، بر من عشق زدن کیمیا
واسطه عرفنا عاشقیت ، آینه صبح عیا عاشقیت
کوم روان ز خود رستارند ، چون من ازین دانه زیان
آنکه مرا در کهر ای خویشیت ، عشق و پند از نور کاهش
زاده نیست اندیشه کن ، نیست و هیچ کس به سر کن
بو که درین ره بنیادی ، عاقبت الا مرعایای دی
بر دل سنگین تو داعی دهند ، در کف از غیب چراغی دهند

ناباشا که ترا سود جیت ، نامدنت مقصد و مقصود
بر وقت این جامه چرا دختند ، شمع ترا بجز افروختند
بره درین مرحله خوف و بجا ، اوم عشقت کجا مانجا
نسبت خود کرده با دم درشت ، باز دانی بجز هم نیست
دربان فطرت انان که خیرت طیف اوم بیدر و بیدر

حیا احسانا و ایت یاف

پیش از آن دم که شود لوح خاک ، سجده که سده نشین پاک
با کهر بجز از عرشیات ، رشک بر نفاذ کهر غشیان
عشق کوبیان کند نافذ ، هفت فلک سجده کنان
بلکه ازان پیش که آید برون ، کجی از لاف تن کاف و نون
بعد جمال قدم از جمله فرد ، لعل فیکند برین کور کرد
فی انرا علم و نه از این خاک ، هر دو چنان محمودان حسن
از لاف خطه امکان برون ، و آخرش زان لاف افروز
هستی اوصاف انبات او ، برده آن شعاع ذات او
شاهدی از هستی مایه نیاز ، درین آن برده بجز عشق نیاز

نکر از این

ناکه از آنجا که بود کار عشق ، پرده دری شیوه دلدار عشق
خواست که آن حسن صیقل شود ، ملک و ملک و الودشیل شود
بجز یک صبح زنده بر کنار ، کورد ازان کوه جهان اشکار
خواهی آن بخشد ازان بجز خود ، پرده نشینان عدم را وجود
باز در عشق برآمد نخست ، ناشد ازان عقل نخستین
عقل نخستین جو علم بر کشید ، داین هفت فلک شد بدید
شد کهر ثابت و ستار او ، آینه بر تو افوار او
آنکه ازین هفت خرامند کوه ، رود بر آفتاب هم چادر جوی
و آنکه از آینه بر این هر چا ، تعبیه ساخت برون از نهاد
قدت خود کور بر آفتاب ، جبه فلک ناب کوبیان او
کشت نقد بر متهای او ، این همه آینه اسمای او
خواست که سازد بنشانی ، آینه بهر متهای خویش
کود چاهیان جهان را خطا ، لعل کوه ند زهر جواب
نار که جست چنان کین حتم ، باز کشید ند و دم بر عدم
قدس بخاندان فلک مرحله ، دخل نکرد در آن شعله

کوه شد از تاب خیا همی بوم ، عزیز حق کشت فلک از بخت
 عقل دران و اعدای ناب شد ، خاک بلورید و محیط آتش شد
 کس چو دران بزم بلا که رسید ، قوت انکار با دم رسید
 خلقت او بود ظلم و جور ، مرد و جهان کور با او جور
 قلب زمین خاک شرفناک آید ، مکه و طائف دو جهان آید
 بر کل او زبر محیط قدم ، رنج عشق آمد و با نان غم
 کوه خشم چیدان کوه راج ، دست ازل طینت او چو راج
 ازین آن کج که بودیم نام ، کشت بدین کوه طلسم تمام
 یافت بنقاشی نظیر و قیاس ، او بچهل صبح جهان شش طلوع
 لجوری بر سر این نازده حرف ، نیک بدین ناکه چو بحدیث
 دانکه از آینه شراب و کل ، کشت عیان در حرم سینه دل
 کوه بدان دل چو بلبل ذات ، یافت کل بزم زلال حیات
 نادیدار و دگرش بسته شد ، کوه دل بر کمرش بسته شد
 کوش بر سر او شنیدن رسید ، لبخین دیده بدیدن رسید
 قدری جلوه کوه راست کرد ، ناکه کل هر چه دلش نخواست کرد

خبر

ساخت دلش جلوه کوه ذات خویش ، چهره او صفت آیات خویش
 لوح جبینش ورق نور ساخت ، آیت قدرت همه مطهر ساخت
 زلف چنان کرد که داشت دال ، نقطه چنان زد که شد ناله
 یک نقش بر سواد دو چشم ، نود و دو بر سواد دو چشم
 سیم دمان و الف قد نوشت ، حرف خود اندر ورق خود نوشت
 غنچه بجا سوسن جان بر کاشت ، عشوه بر آشوب جهان بر کاشت
 مظهر سواد و حقان ساختش ، آئینه مرد و جهان ساختش
 شمع جمال ازل دو کوفت ، عشق و فتنه کوی بر کوفت
 خیل ملائک بسجود آمدند ، بر دکان کعبه حیدر آمدند
 شمع نلانی که بود اندران ، شاه دسل خانم پیچران
 هر که چو ابلهست فراداشکوار ، در نظرش آدم و حام نیکوار
 آنکه بچای راه نبرد از کاش ، سوخته ذایع اندیش دلش
 گفت که من ذاتشم او هست ، کونکم سجد خاک چو ناله
 هیچ ندانست دعا آینه لکیت ، ملک و ملک را سبب حیات
 سجد نکرد آنکه ناله را ، گفت چرا سجد کنم خاک را

هستی او شد سبب دوریش ، واسطه محنت معبودیش
 بر کوهی حال خود از وی قیاس ، بود که سوادم فراموشی
 زانکه کل اندر حرم دل رسی ، قطع کینه راه بنزل رسی
 روی هر چه که از وی نخواست ، کوه دران از حجت دینت
 و در میان هستی عجایب چیز ، طاعت شیطان ندهد هیچ
 نیست ازایش دینت و دین ، خاوه این راه همین است و دین
 حکایت آنکه بآن همه لاف نیکو چو مشرق او را با غوغا
 خود را در مقام دوری یافت

طاعت همچون چو شد از عشق طاعت ، حرم او سوخت ز ناله و فراق
 اشک نشان جانبی بی شتاب ، ذره بجزای بختی شتاب
 کشته دلی یافت بی یکرمان ، بر مکه وصل ز ناله و مان
 بر قدم طبله مفسد و خویش ، سود و رخ و دیدن دوران خویش
 گفت که این کعبه جا دیدن ، دزد و جهان غایت امیدن
 کشته محنت واسطه شادیم ، بنده کیت باعث افتادیم
 از دوجان بهر نو بکس ختم ، دست بدان مان نو آونیم

نظم

ناطق کج دو عالم توئی ، هر چه بچشم آیدم آنم توئی
 مرد و جهان آینه رویت ، روی دلم از همه سوئی
 کونظری بر کل دعنا کنم ، جاو حسن تو نما کنم
 در کفک جانب و کس نظری ، ازی چشم تو نرم بچسب
 غیر معشوق و فیه ریب ، آینه داد بدستش زجیب
 گفت درین آینه نیکو که کیت ، صورت حال تو نیکو که کیت
 کرد در آینه چو مجنون نگاه ، صورت خود دید بر آینه
 کاینکه ام در خور انواریت ، دیدن من لایق دیداریت
 کوه را و ناک سوئی درو ، صورت معشوق من درو
 آینه آمد ز ناله و خور ، با دیدم این ناله و خور
 ناچو در آینه نگاه افکرم ، دیدن بران روی چو ماه افکرم
 ای که ازین تیغ دلت با ده آ ، نیست و هیچکی چاره است
 جو رخ دلداد بهیچ چیز ، عکس خود از آینه از آینه
 غرض بخت بخت نمودن که آن در الحقیقه بماند بیت
 راه حقیقت که الحجاز نظیره الحقیقه شاه بیت

عاشق از کوم روان عجبم / ز د بسم خانه مغرب قدم
بر همنوع بد که بر کیش بیت / سجده کنان امدار پیش بیت
هر نفس از پروه زان دگر / میکندش عرض نیازی دگر
دست بیاورد که خادام بد / کعبه نوبی زود مراد بد
عزیز عاشق چو درود بد / طعن زان بنک برو دگر
زافشان سوخته آبت دهد / غم بیکس که جوابت دهد
منع زیت نیست پرستنده / لیک پسنداربت زنده
آنکه درین خالک بود جان پاک / پیش جفا دی چرخد سرخاک
جان چو بود و محراب جام الت / بت چو بود نقش جهان هر چه
بر که کنایت شکنی بای بود / ناز زبان کعبه شود جای بود
مقاله در پیش عاشق و حسن که مقتضای این مقاله است
دل عاشق را با جفا می کشد چنانکه درین مضمون
خالک داند که بی جنبه است / لبی از عشق پرو بختند
دل که بآن رخ غم اندوخته / بود کبابی که نمک سود نهند
ای همه سوخت که کون در داشت / اشک ز شویله آن حاصل است

دیدم عاشق که در دامن آفتاب / هست همان خون که چکان گلاب
فلان مهر چو آب و چو گل / بی نمک عشق چو سناک بود
چند نفس قلب سینه محک / سنک بود دل چو ناز و دلف
دل که هر مرسله بند کیت / چاشنی عشق در زنده کیت
هر که می عشق ازین جام خود / زنده کی یافت که هر که نمود
آینه دوست دل روشن است / دل که نه چون شیشه بود
نازکی دل سبب فروخت است / کوشکند کار تو که در دست
آینه شیشه چو یابد شکست / هر قدرش آینه در یک است
حسن قدم لایحه کبر است / کبر چو خواهد صفت نکند
آنکه نه جانش بغم عشق ذیت / فقر و غنا از او چو شانه است
نفع چون از سر دیوانه بر / لذت سودا ز دل بر دیوانه بر
آنکه شردیم جانش بود / شعله به از آتش جانش بود
کاسه چو دانند که بی نهایت / خالک سیر از او چو کباب است
باد که او میکشد از غنچه کو / و دگر غنچه را اند چو پوست
آینه کامد زبانش روشن است / نرم نکودید دل آهش

داغ دل دوست جگر سوخته / بین که چراغ که باغ و خسته
ناله زبانه دینا شد پسند / چند دل و دل چو ناله در دست
دل عشق آیت سودا در دست / فطرت خویش که در دیا در دست
سحر شامان سر تا کسل / هر که کل را نشاند دل
غفلت دل تیرگی جگر / خاک بولان لعل که بدو کمر
بر که نه مشغول بدین دل شوق / کش بر که بر چه غافل شوق
نیست دل آن دل که برده داغ / کلاه به از داغ درین داغ
دل که نه از پیش بوم خرم است / غنچه کبک با دکتاید است
بر دل صد باره مکر و کین / دل که خونت بر و کبر کین
آتش خونت کل باغ دل / ناز و د جان نرود داغ دل
آتش دل که بر شود کمر / داغ دل من نرود هم بمر
دور بقا رفت و فزون شد / و از روی سینه نفس بر نفس
آهن و سیم که شرای دقت / همت از آن دل نه که باور دقت
موم که از زنده بود دل نه سنک / شعله زنده رخ لاله رنگ
راه دل آینه که نشان داده / روی نکودید و جان داده

از رخ زبیا که جفا نندید / کیت که آن دید شایان ندید
کوچه که پروانه جفا نخواست / آه که نزدیکی آتش بدست
خس که بیک لعل و کو کوش / بر سر آتش فتنه چون شود
یاسکر سوی بیان تیر نیز / یاقدم دل مشک از رخ نیز
ای که بنظره شدی دید باز / سهل بین دروغ های دل باز
آن مره در سینه چو کاو نکند / خون دل از دیده ترا و نکند
چهره کل کوچه ترا دل کش است / بلبل دل سوخته را آتش است
دل که خواب رخ کل زان نیست / سوخته زان که از سنک نیست
فی غرض از عشق و ملامت بخور / چاشنی عشق ملامت کیت
خرو باغ عشقت و بس / شادی ما ماتم عشق است
غم دل افروخته داند که چیت / قدر سم سوخته داند که چیت
هر چو خان بوقا میدهم / دل بسم جان بچفا میدهم
روی بیان که سر از رخ / کشته آن نم که عاشق کشته است
عذبت دعا که چو کیش تر / میل دل ماسوی او پیش تر
کرمی بود ز نو شوی دلاست / شعله که زنده نباشد و است

لاله عذاری که جناحی نیست ، همچو کلی دان که در و بوی نیست
 یار و کوغم که بشوی پرست ، سوختن دل ملک دلبر نیست
 در و خ بی فتنه چو یکسویج ، ناله بی ملک نیرود هیچ
 شورش و لغایت خیر از نیر ، ورنه بشیر بی از و بهر آفت
 ناله بیداد نکویان دوست ، جو بخت لاله زار من کو نیست
 ناله و عشق ترا طی کنند ، بر تو صد ناله جناحی کنند
 دل به بهر چشم سیه مبتلا ، تیر که کون خوابان بلاست
 جانب هر سوخته دیدن بشا ، و ذل صد پادیه خریدن بشا
 خند و پنهان ز لب میفرود ، دیدن در دیده بشا زانچه
 کرده بهر جور وفائی دگر ، قصد دل و دیده بجای دگر
 غم و متمکانه نکه فتنه جو ، لب بفسون مهر خورشید بود
 حسن رخساره بر لب فتنه ، شود ملاحت بچنان سوختن
 لعل شکویند ز حسرت ، روی نکو آینه حسرت
 حسن چو دل بود که دادش نیت ، عشق چه رفیق که بیادش نیت
 در شکن تلف چه سودا گشت ، در خم ابرو چو بادها گشت
 / کرده

کوه جان شکل و شبایل زند ، خال کین کرده که بر دل زند
 ضربه بدلی یا سوسی دل آگشت ، چاه ذوق تیر بازی رهاست
 کو بفسون دست ز نایل بری ، ذائق این چاه چرسان دل
 لاله رغان کوچه باغ دلند ، دوشی چشم و چراغ دلند
 مویه عاشق ز جویان خروشا ، ناله دیدن مویه عاشقان خروشا
 ناله گشتان چون مره و بهر زند ، فتنه زهر سوی بعالم زند
 مرخیل از چینه سیمین تان ، تلخ تلخ ز خند شیرین نشان
 لب چو به پنهان و ساغر بر ، تلخی از ان زهر بشکوفند
 اهل نظر اشک فشانان فلا ، کولشان قطره نبفتند فلا
 چون عرق افند روی چنین ، مرغ هوس کرد و از ان فتنه
 دیدن شان جنت ادم فتنه ، عقل ز نادیدنشان فتنه
 کر بشتند ملاحت شود ، و در بحر اسند قیامت شود
 مهر و جفا کاری شان فتنه ، دیدن و نادیدنشان سینه
 از نگر و طایب ایشان بلاست ، و سوسوی دل دست بر فتنه
 چشم بکاید سیم انکین تر ، غمزه بچون تیز و نظر تیز تر

تیر نظر باش که مردان راه ، تیر نکوند در پنهانگاه
 دامن از اندیشه باطل بکشد ، دست ز آلودگی دل بکشد
 در نظر که نظران خاله بر ، دامن پاک و نظری پاک سبه
 قد و خرد اینها که قوی یافتند ، از قدم پاک روی یافتند
 کار چنان کن که درین تیر فتنه ، دامن عصمت نکند بهر حال فتنه
 روی پنهان آینه گریاست ، دیدن او دیده دل را ضایع است
 هر که در و کرد بجهت نظر ، دیدن از ان آینه روی دگر
 و آنکه گرفتار صورت شد ، آینه را که در و درت شد
 پاک از خود که مراد دهنده ، کرد مکن و در بیاد دهنده
 عشق بلند آمد و بر غیور ، دو ادب آویز درها کن غیور
 در پس پرده کوهی بکار ، هست یک پرده کی پرده نا
 فتنه و غوغای چنان نان بگرا ، و در بکجا این حد هر که دگست
 پرده کشا همچو بصر نیستی ، حیف که از اهل نظر نیستی
 هر که در نظر ما ندید ، هیچ از ان چهره و بیا ندید
 هست فشان آینه ز ریزش ، و ز جهان آینه ز روی اوست

هر چه بیالم نکش یا نواست ، حیت که آن خالی این بر نواست
 حس چه کویم بر دم که هست ، قطره چر فاند حد و انوگست
 دیدن او دل چرمتا کند ، هم خودش آن بهر عشا کند
 عقل و خرد حرم او نیستند ، لیک دی بجهت او نیستند
 نایب از ان کین غشا زد شود ، کشته شود صید چو غافل شود
 خرج درین سلسله یاد رکشت ، عقل درین سبکه کلاه بکشت
 جان و جسد خسته این غمزند ، ملک و ملک سوختن این غمزند
 هر کی کینده که دار و نفس ، فتنه از ساغر عشقت سیر
 هفت خلک پرده بان دارا ، جنبش نه دیاره از اسرار است
 طفل چر فاند که چرا زان ، خفته چر که چرسان است
 هیچ بکوش زساند سروش ، تا نکشی بپنهان غفلت و کوش
 هیچ بچشم نتواند تغیب ، ناشی پرده کش حرف تغیب
 عیب مکن که خط مشکبار ، آینه حسن ترا زد غبار
 عالی خط دم شکاست ، صورت دیبا چمن خدات
 ساده کی چهره چر کردل بود ، طره خود را بسلاسل بود

حسن بر پنداره چو لکلی است ^{بشمار} طره مسکین خوش و خط
 دیدن هر سادۀ نشاط ^{بشمار} صخره نوشه چو دان کوه
 کوه رخ سادۀ بهار است ^{بشمار} سبز و سبلی کارد است
 خوب بود سادۀ وی دلف ^{بشمار} انخط نورسته شود خوش
 سلسله بندۀ نخط عزیت ^{بشمار} بروق آهوی چین مشک
 خط چو شود رسته شود ^{بشمار} غایت حسن است خط مشک
 ماه رطای که حسن غیبی ^{بشمار} چون خطشان نیست مشک
 کاش خط آوند زان ^{بشمار} نادل عشاق زان خون
 باری که نخط اکو سادۀ ^{بشمار} همه ما را بسنا داده اند
 هر کس اندیشه کاری ^{بشمار} ما و این ناده بخاری دگر
 سوزن خایم بزار ^{بشمار} کشتارین لاله دغایم و بس
^{بشمار} دنیا که خط زینل باید کرد که طلب نفسانی میکشد
 طلبی لقا که از سبب غرض ^{بشمار} چون عجب رجان صیدان
 عشق فلحا چو غایت رسید ^{بشمار} جذبه شوقش نهایت رسید
 هفتش آن بود که پیشانی ^{بشمار} کام دهد یوسف کفایش

برده

برده نشین دلبر شاه است ^{بشمار} جانب مشوق خود آورد
 یوسف شازندست چو دامن ^{بشمار} از عقبش رفت و گریه داد
 کت چو کل پاک دامن او ^{بشمار} واسطه چاکه گریبان او
 آنکه خط میکشد از یار ^{بشمار} هجو زلف است کوفتار خوش
 هانود در خور هر زن ^{بشمار} جود مرغان ده معرفت
 کرم روان کین علم ^{بشمار} افراختن برده جهان دیده نینداختن
^{بشمار} مطا از در بیان آنکه محسوسه و مفعول خوابت و خیال و هر میل
 کمال است ^{بشمار} نه است جز و احب الوجود سبب فطانت و دایم
 ای که زوی جهمر ملک ^{بشمار} وجود هیچ دوری بر تو عرفان کشت
 چشم دلت سر زو فقی ^{بشمار} عقل زو سر زو تحقیق یافت
 رفت برون از صف ^{بشمار} کان م زو جانب روحانیت
 حوزوی از ان ناده ^{بشمار} کرم را فکر است مع هر مرد از ان روشن است
 پرنوی از برق ^{بشمار} اند بر تو شمع دلت زو از ان بر تو یافت
 یا ازی در نو ازین ^{بشمار} بوقایت یاب از سنک سیر فرق نیست
 هیچ نداشتن همان ^{بشمار} مرده مرده صفت ماند و لافش

این دوسه زدی که بظانام ^{بشمار} راحت و ریخ نو در ایام آت
 ما بر آت که چون اهل ^{بشمار} یابی ازا و ما بر عمر دور
 بر سپهر مرگ شکست ^{بشمار} آوری دولت جا و بدیت آوری
 چند بهر بهر توان ^{بشمار} کردت حاصل عمر تو کار و حیات
 کرم بریشم ده و بر ^{بشمار} شیر واد آدی خیر چو زادی بیا و
 سنک کهر شاخ ^{بشمار} مژ می دهد بخت وجود تو چو بر می دهد
 که نجاتی که دلت ^{بشمار} باد تنک کوه دلت تحت بود وای
 عجز این زمره ^{بشمار} اما ده دور که حیوان علف خانه
 چند دین دایره ^{بشمار} هم سوز زو دلب آوری و شب زاری
 بخت از کون که ^{بشمار} او بوقاست غافل ازین نفس که او که می گشت
 از هر سو روی ^{بشمار} بیک سو کن شاه نو عشق است بلان رخ
 هر چه درین ^{بشمار} راه بجز شاکت سنک بر وزن کربت راه است
 ازین غیرت ^{بشمار} چو شود سر کمان خاک زنده و دغ این پروا
 شمع جھان ز نور ^{بشمار} برده نور آن شوی کشته بیا و غرور
 بن زده در پیشک ^{بشمار} کبریا مهر ادب بر دهن انبیا

دور

ذم زین از هستی ^{بشمار} خود پیش یار کایند وصل برادر دغبار
 صورت احوال ^{بشمار} ادب پیش بین بارخ او با طوف خویش بین
 سر بد و چند ^{بشمار} بر از ان تن دیدار و جانت نتوان داشت
 خط بقا شک ^{بشمار} صراط است کوش که نایک زوی ناکه است
 مرد سن باز چو ^{بشمار} بر بند روی زان یون سوی بر بند
 روی به بخانه ^{بشمار} کی کین حج حق نکذازی که طریق کج است
 کلاک ^{بشمار} زبند کوازد بود سطرهان بر که بمطر بود
 از خطره ^{بشمار} سختی هر زمانه مایه کوشم و نو عاقل ما
 علم فراوان ^{بشمار} و خرد اندکست بجز برکت و سب کو چکت
 ذره خاکی ^{بشمار} تو ملک وجود بجز از کوش چرخ کبود
 زاهد کند ^{بشمار} مو چو بر سنک اس کوش از آن نتواند فیلسر
 از خدایان ^{بشمار} نظر شد در کشت و در چرا آن چه و این زشت
 جنبش ^{بشمار} این مرد و بیکو کشت کوش اینان بخلاف است
 فائز این ^{بشمار} مززع و پرا فیه بلکه همان کرم کرد دا نه
 پیش که خور ^{بشمار} دلت کند این سیاه روی با سوز دلی کن بیا

گویت اندازد آسوده کی ، هم سخن چند زفر سوده کی
آخه نواف نو بان شاد و شاد ، قدر یکایک بنو گویم که چیت
و آنچه نلارد تحقیقت بدله ، کو بهام تناف جدلس
ملک کو قتم که کو فنی بر تیغ ، از دکران چون بنوامد دیغ
ملک در لغت جویان و هکله ، هم نو کدانی بکسان دکر
دزه سر کشته که دور بر نواست ، زین تاج سر کینه راست
هرج که جفت لبم طواف ، حرف وفا نیست در او زاف
هر که در ملک آهی زنی ، تا بفلک نوبت شاه زنی
دین بجهان تابش اف مده ، نمش جاوید بغانی مده
سوز قضا کو نکر دیک بیک ، عقل نواز جدول زنج فلک
هست جوجی که کند گاه کا ، بر روی از پی عینک نگاه
روغها آهنا که دهن بسته اند ، دیده ز خود نسب سخن بسته
لب کشاکش فلک دیو سنا ، کسب کرمها بر شد از قیل و قفا
کوش بعلی که خدای بود ، نه بخیاالی که هوائ بود
ایکه در اندیشه بجای نیستی ، کو خردت هست بکو حیثی
آینه

آینه جوی مصفا غیب ، تا نکر صورت اسرار غیب
قطره خوفی که دل مرد مست ، در دل آن قطره دو کوی که
چند خوری انبساط خوی ، کوش کوشین قطره سراسر خوی
کوفت بر دل مردم رسی ، زود ازین قطره بغیرم رسی
هفت فلک حامل نوازت ، چاد و ملک طالب نوازت
کام خود از لاطرف موزی ، وزد و جهان خیمه بریکوز
نقد جهان است اگر افتد بدت ، زود از آن نقد نوباید نکت
صورت ز کوه زبینه آ ، معیش ابلیس فریبند آ
زیر کرازمایه تلبیس نیست ، هر چه فریبست دهد ابلیس
نامر عید تو ز یاد تو شد ، سکه ز نقش مراد تو شد
عهد بود سکه مرد از تحت ، هر که کفی سکه خود را دست
ز که نوا جیش آن کشته رود ، هست سفالی که کند طفل کرد
بد کمرات آنکه خرابند آ ، ز دحل مردم بد کمر است
کرد شد آن سیم که جسته آ ، خالک شدن کج که قارون کذ
زوق مقدس شد این بهم چیت ، کوه نر بر کورت سیم چیت

دنا کف از سیم دکر کون شود ، دل ز که داشتش خون شود
ز هر کجی که دکر کرفت ، فیض نظری که آن کیمیا
کرده دهر جرح ز روی قیام ، معجزه صومهر ز افشان لب
چون دکران آخرت از سر کشد ، هم بنو کرا بر کش در کشد
کرم که آن پله بند ماه و سنا ، اخرا این پله رود و رجوال
زیب تو آمد ز دور که همه ، اطلس روی و فرنگ همه
فخر بالایش تر بی غیبت ، صورت دیوار زمینی غیبت
ای که کشی اطلس را کوه بدو ، روی مشابه سخن زنده شود
بر جو خران دجل و نیکین هیچ ، لبست جل لاغرد کس هیچ
دود از اطلس و لاله نیر ، نافتوی ابله بالا نیر
معنی خود را ز دور کما سنا ، صورت خود را همه از سنا
برده زده صورت دینی را ، آنکی نیست زمینی سنا
پوش لباس که جودا مان کشی ، دلیل برین که خوامان کشی
چرخ زنده بوسه بلامان نو ، مهر شود کوی کریمان نو
کوی چون لعل بدست آوری ، بکهر عقل شکست آوری
آینه

آب حین کچه را دلکش است ، جیش خود بشنوا و افش است
زان چر کجی بچه صراحی دشت ، کوه صراحی کند سر نکون
شیرینی چون نژد خنده نا ، کاخ خوری بارش افش نا
کو تو باین کاوه میاشوی ، بهر کس تلخ چود و یا شوی
بی نمک اند ز ساغر خراب ، نان نتوان کوه شک در شراب
دود و غم از ساغر عرفان بکثر ، یاده از جام شکر فغان بکثر
دل بی د که نلارد خمار ، و نکند مست شوی شاد
ز من زمانه مرغان خوش آ ، ذاب و راه نوروان خوش آ
چون زنی چرخ یک بر جسد ، کوه دغا چرخ ز چنبر جسد
کو بهر خضر صفت هر کشت ، و بهناش که خضری دشت
نیست سر از خاک سمن بر زده ، سیمبر اندر نکل سوزده
نیست شقایق ز صبا خنده نا ، لاله رخا نند جگر خالک نا
زاده زمین نقش نکران ، یاشده دیبا ز بین باز کون
سبز زاید بشوی پا بیکل ، لاله ز کمری خود طالع دل
فصل پادان که بساطی آ ، هیچ نیرود جرخان از آ

حیف طرب با اگر امانت نیست ، نیست بهاری که خزان نیست
روشنه دلجوی که یکبار او ، هست بهشت است کل باغ او
دلچسپ که جویند که آن ، نازه بهار نیست که دارد خزان
نازه جوانان که بهار دارند ، موسم بهری همه با دارند
طفل که خورشید بنای شود ، هست امیدش که خجالت شود
ناه جوان جو شود نیز طی ، هر چه گوید دگر تا بگو
موی خندان از کفن آید ، قد خنده ز جانه کشان
پیر بهشت که دانش بهشت ، عهد جوان نفسی بهشت نیست
ای که ز خورشید روان دایه ، حمد کن آخر که بخلاف می
وقت و حیلست و نوازی خزان ، تا غله بگذشت و نور در خزان
آنکه نماید ره شبگیر ، کوچه جرات بود پیر و
شامد و عشا که چکد آید ، زود کنه دخت بهر تابان
خاک خور و آب زلال سرا ، خنک کند نازه حال سرا
کوچه بود صحبت اولید ، بهن که بگذشت ترا همو شیر
شد زبان خامه و سر و خزان ، چند نف نقش نشا بر آب

الله

آنکه بایند عقل نواز است ، هست یک خاط کشیده بهشت
فشنه مشکو کصم دلکش است ، لاله کل تر و دوری خوش
خوابه خیالت جهان خزان ، غرق خیالی بود عقده خزان
فشنه که دفا قصر ابی دهند ، جام مزه می ز سرایش دهند
نیت جوان را سر پایندگی ، حرف وفا بر دوق زندگی
نقد ترا دزد فلک و دقت ، کج تر از خاک زمین از دقت
بشت برین چرخ دوتا نیست ، دور فلک دزدی نیست
آب برین آتش تابند و ریز ، خاک برین آب شتابند و ریز
کوهر مستند نویشا شو ، و هر خشنند نویدار شو
چند توان دست خوشتر از کشت ، راه جهان رو که توان باز کشت
بر عمل نیک که آیند با شرف ، منتظر دولت پاینده با شرف
نوشه روی بد عمل میدهند ، زاد و قیامت بهل میدهند
دام ره دشت بهمنای نو ، کو تکیه رو بخدا وای نو
دایه کون سر سرفاست ، هر چه بجز دوست فنا دقت
روی بدان آو که پاینده است ، هر دو جهان مرده همین زندگ است

مرد

حکایت درینا آنکه هر که زنده است زنده است و هر که بمرد زنده است
خضر و شمس و اربابان ، کورخ از هند بسوی حجاز
نام اوین به خضر کشید ، خضر صفت دخت بدویا کشید
املاذین کشته خاک برین ، رفت یک بحر مکنه درون
دید و طن کرده دران باز ، طایفه سیرشان طبع کوب
به زبایم بصورت اندکی ، با دو و با دام یعنی یک
آب شد از دشت دل کوب ، او بر او و جایشان بر سر
کشته دانش بنده است شکست ، لب به خیر نیست و بیگوش
کوچه فرویت لب گفتگوی ، بود بهاد بد نشان جارجوی
آنکه دشت و انفس همدست ، کوهر شناس بود آدمیت
فانکه دشت و طایر یکبارید کوه ، کوچه فرشته است از آن دیو به
دید که به غیبت بر و جانگداز ، هم سفر این بخور و رود را
بال نه فارغ صفت بر برد ، چاره نه ناز به جاد و برد
گفت چه حاصل ز جبین زند ، مرده یعنی بهر این زندگی
دل زبک آوردت هر چه جفا ، خرقه بر افکند و فریاد باب

نقش

نقش بری کور و زنیارسد ، قطره جان لب بدویا رسد
عالمی که دخت بطوفان برد ، بهر که سوی کشته تا دان برد
چرخ از کوه دل افشرد اند ، زند بهر شد و می مرد اند
وای باورند که او صیادت ، زند که با مرده نشیند بادت
در بیان آنکه ارباب بهر چه زنده اند و زنده کلان طایفه خضر است
دوش به خانه کشیدم سرف ، بود یک طاق و بود ساغری
خواستم آن کاسه و باهم زطاف ، بود که چاره مراد طاف
بود چو بهانه بختم و هب ، دست طلب کرد از آن کوچه
ناشد از جری آن کاسیت ، دست کشید مرص کوتاه است
خواستم از صومعه با از کشت ، تخت کم ز بر قدم چند خشت
باشد از آن ساغر خورشید ، بر علم آتش دل دوزم آب
ناکم از غیب ندان رسید ، و زهر عشق صواب رسید
کای زنی بزم بهر کام جوی ، در صفت از آب صفا ناچوی
خست چه باشد که ز صفت شام ، کو پیمان پایم کنه زو نام
دست باین کام بخور دهد سپید ، کاست ازین جام بخور دهد سپید

تاسر خود را نهی بر پیا ، دست برین جام بنیاد ترا
 این قلیح آرا که گرم کرده اند ، سینه او بر قدم کرده اند
 بر در این خانه که داروفاست ، پای مندر تاسر خروشت بخت
 دوده او بر تاسر خروشت کبر ، دونه بر دوده دگر پیش کبر
ناله که آید در غروب این آخر جویشد تصویر نمونه
مردمان دنیا که در این غایت خیر

باز درین برده گوهر نگار ، برده بر انداختم از دوش نگار
 شاه کاکب علم بر کشید ، سر ملایک قلم بر دوش
 ریختم از کان دل جوهری ، در سخن بر فلک کوهری
 نازه صغری زدم از جان ، از پای آگاهی طفلان خا
 نقش بدایست بدایع نگار ، اگر از آن برده شناسان کا
 ابر صغیرم چه کهر نداشت ، نیم دی دوش را برین کاوشد
 یکد و نفس کوزدی برین ، موج کهر زد و دگر شوقی
 صورت این نام چه شد که ، معنی او آینه عالمست
 یک نقطه آمد بطور مردم ، بن که چهر سادات محیط فلک
چو صورت

کوچه صورت چو شب آمد ، بر وفا و نیست که از مهر وفا
 در دل او بر لب نخل برین ، در دگر از صورت و صفی
 دوش سخن بین تر سر فلک ، برون ادراک سیاهی محال
 کوش کربن صحنه اندیشه کبر ، در نود پای خیالت بعین
 صورت هر لفظ حجابی شود ، پیش تو هر بحر سراف شود
 اندر چو جسم آمد صحنه چو نجا ، معر خود را هم از نجا بدان
 نیک نکر کن نصبا و حیا ، یاده کشا ترا غرض آمد کلام
 ساقی این کاس زرد افکتم ، بلکه نه ساقی که شادیش مستم
 زود بیکر این قدح از دست ، بود که درین بزم شوق مستم
 این قدح از خم کن دیگر است ، ساقی او غریزه دیگر است
 جوهر رسان قدح از دست ، در دگر برینم که بخود است
 خون جگر ساغر او را نرب ، صورت چنین مجلس او را نرب
 چون نفس خود شد انشای نام ، سوخته دماغه ناموس نام
 رسته و فکر خود بوالفصول ، فایغ از اندیشه زد و قبول
 برده تقلید بر انداخته ، و ز صفت کونین بر و ناخته

ناید ازین خاک مرا دخت بخت ، با دصفت بر سر خوشت
 رفت بجان که در دوش بس ، نام خوانسان بر دوش کس
 عیب من اینست که از منهدم ، و در جز از دوش بران بدم
 هیچ نکم چو سبب روشن است ، قدر کهر دور تر از معدن است
 میوه چو از نایع بیاد شد ، ترخ وی آن لحظه بدیدار شد
 کوچه بدید با صدف اندر نکش ، قیمتش آنست که بر ساحل است
 وصل که در او نتوان کرد دست ، بعد جدایی شود که که دست
 نه به وقت او خودم دست را ، بی طمع مردی از هیچکس
 کوچه بدید و دوش خود قائم ، این هر آنست که بی طالع
 من کمر بسته بخون جگر ، اهل حسد بسته بخون جگر
 ساخته هر لحظه با وفا ، ازین من زهره شاد زه
 بخردان این هر افرازه ، هر نفس این زهره ناز به جیت
 موی شکافان که درین ترک ، از بدو نیک هم کس اگر اند
 هر که بود کس و کوفت کس ، شاهد باطن سخن او بر است
 کشته درین دایره دلپذیر ، صوصو بر قلم ملک کبر

قطعه نظره ازین خاک کثیف ، بلکه نظر بسته زانکه کثیف
 قوت خود از نغان از نغان ، ابر خود از حسن عمل خسته
 بر فلک از فقر فغان زده ، مجلس او را سر پای زده
 ملک سخن یافته چون مقبله ، در علم دولت صاحب کثیف
 بزم شکوه ز دل آداسته ، معنی از پیش روان خاسته
 که بزیان قلم کج ریز ، خواندش تا بر کمر کج ریز
 کاه بدگاه سر خرفات ، کوه در دوش سوی دهلوت
 یافتن از همت آن هر دود ، نوس اندیشه کز دود نود
 دست فوق کشته ز جاد و فغان ، آن قلم داده و این یک دغان
 نادل من ابر نفس کشته بر ، خاک خراسان بکمر کشته بر
 خاموش دهم این سب طاق ، کشته کشا ایند ملک عراق
 کز دل این نوع سخن میرسد ، هم بخطاهم بختن میرسد
 بلکه در اطراف جهان این کمر ، کشته بر آگند و من بختن
 ابر در زان نفس آمد محراب ، من برین مانده و او برده
 خاک خراسان شد ز نکان من ، تنک دران طبع سخن زان من
باز ازین

این هر سرشته باد غرور ، باد که غفلت نه فرغ صور
زان هر درها که بچشم دگر ، این دم نازه یک کوهرات
من ز دل افروخته شمع سخن ، تنه دکان تیغ بکف هیزن
شهرت من چون سبافت ، که غرض از شهرت شهرت آ
بلبل این کلشن میروشم ، شعر طبعی که ز دل می کشم
مانده ام از کلشن اصلا جدا ، در فلک افکنده ازین غم جدا
بال هم پر زده از شاخ اصل ، دور تر افتاده ز کلزار وصل
از عمر عمر که با غایت لغز ، گاه زهم پوست زند کاه غمز
در غم آنم که این مغز بچوشت ، باز هم تا برسم نزد دوست
در حرم وصل کشم جام پاک ، یا شوم از محنت هجران هلا
از بد و نیک آنچه درین سرکلا ، تا بدر دوست حجاب روا
از هر یک که در آن افشا ، نور حجاب امد و ظلمت حجاب
شیرشکاران که درین پیشگاه ، از غم این راه در اندیشه اند
بیکر که درون شد این غم زین ، زهره خورشید این در درخت
زین اله ازاد نشستی که چه ، کان غمی شاد نشستی که چه

بنام

ببین که جوهره تا علم افراخته ، هر صفت تا یکجا تا خفته
باز چه بر داری ازین عرصه کجا ، رو یکجا آری و منزل کدام
جزیره عقل منته کام را ، قدر بران فرصت ایام را
کشد گردن که او زوشت ، بچاک سر رشته عمر زوشت
چرخ کزین کوته زند صبح و شام ، زود شود رشته عمرت تمام
نوسن ما نیست شناختن چنان ، کس نتوان باز کشیدن عنان
مرکب دارا که جهان گیر شد ، مرکب بران بین که چه سان چرخ شد
هر که ازین دیو غم آباد رفت ، خاک جهان کشت بر باد رفت
جمله مسافر شده بی دریغ ، بزم همان دست حریفان یافتند
خود که ترا گفت قدم مستی ، راه دانا ز است قدم چیست
دوخت درین ده فلک حیلان ، موزه پای تو ز کجاست حال
تا بر دین موزه پاکو چیست ، راه دانا ز تو فرایشت
ده که فلک با تو درین تنگنا ، همی بوق کرده بیک موزه پنا
با خیر از منزل اصلی نبرایم ، خانه اینست که ما دور و فایم
کوچه کطفی سبب خوشنودلیت ، لیک بزوک علم مفیدیت

زان نظرت پیش قدم دید ، زین نظر آن سر و قدم دید
راه روان غایت ره دید ، تا ابد از بیم نکه دیده اند
عاقبت اندیشی به پیش کن ، عاقبت کار خرد اندیش کن
آدمی کوش بر افلاس دار ، هر چه شنیدی باد بیاور
من هم اگر دا شتی تا سر خویش ، کی شدی غافل از افلاس خویش
بهر که کشم پنبه غفلت نکوش ، ناشوم از دعوی باطل خویش
سویکر میان عدم در کشم ، مهنم بر لب و دم در کشم
ختم شد و قصه بیایات زاید ، عمر شد و نیت نهایت زاید

سادات شربت منامه

دلا صوره تسلیم رضا باش ، هر حال که باش با خدا باش
خدا را دان خدا خزان هر کجا ، بدان تو یا و را بر از ان یا
چو حق بخشد کلاه سربلندی ، تو دل در دیکوی هر چه بخت
خدا را باش اگر چه خدای ، مکن بیکانیک کوا شنای
حدیث جنت و دوزخ رها ، پرستش خواست از هر خدا کو
ترا از هر دو کیستی بر کن بدیت ، هم آخر هر کاری آفریدیت

نور

زنجیر بندگی کردن نشاید ، از خود جز خداوندی نیاید
برین در هیچ اگر اهی نباشد ، وزیر به هیچ درگاه نباشد
اگر لایق نفهم لاف دین زن ، هایشدت در جلال المیزن
هر کاری مدد کانت خدا ، دلیل راه دینت مصطفی

در مضامین و توب

دلا پندم نبوش و دل درود ، ز تو نویز زیران کهن پند
عزیزا کوچه دخی غمناهی ، مکن کاری که با آرد شاه
مکن کاری که از تنک و ننگ ، سیر روی کشاند و ننگ
چو در نیک رضای کرد کانا ، نکر کن نابراینیک چاکانا
کدران تند از تری خوی ، تواضع پیش گیر و نازه روی
کوه با هر کسی ممکن در آید ، چو بد ترا و کان طبع و نور آید
سپندار از لب شیرین نیت ، که خندان روی آخر زایت
سلیح کن چو دانه دانه رنک ، کوت بر سر بگردا سیانک
فرو خور خشم اندر کاه کوی ، زموس خوش بود چو تو زوی
شو غم برود و بیا نفع نیت ، که باشد دانه و پیل ز نیت

در خوشنودی و رضا

بیاد حق نشانی باش خشنود . دختنودی رضا حاصل
هر یک حد کمال دارد . که در دلش و او کامکار
طبع بر هر چه بی پای هستی . چو دست از جمله شستی
همیشه یک خواه دوستان با . هر یک کوش از بد در امان با
چو بدخواهی بکن از غم بکاهی . هر کس یک خواه از یک خواهی
دلش با مروت متفق کن . اگر خیری کنی با مستحق کن
مدد ده تا که حق یار تو باشد . هر عالم مدد کار تو باشد
بر وقت نیست که از ناله بگری . بره مانی و خود بر سر نشینی
ذی کمال باش و اندک بگویش . مکن نیک که هرگز نلوش
بیشتر که بگویش برک خواهند . بد از خلق عالم برک خواهند
در دنیا اگر از حق بپسندید . بد دیگر پسندید پسندید نیست
بکس پسند آید آن ناپسند . که او را بکشتن مازاد کند
مشو کس را بکین خانه برانداز . که هر کس بد کند بد باشد شایان
دلش از اوست کن که از اوست کاش . که هست از اوست کاشی

فرق خواهی بماند اما میازاد . که دایم درونی باشد که آزار
تا آموختن به نیک بپذیر . زینکه که بدت افتد مرا گیر
درون مستندان شاد میداد . ز درون فراق یا میداد
مکن احوال سکینان فراموش . چو دایم مایه در نیکو کوش
چو محبت میکند در نفس نیت . به محبت دوستان پر خورک
تا با خلق خدا خوش باشی خوش . که خونان تربیت شد مشک
مکن شیرین بدل مال بدین . که مالیت بکاهد هم دایم

در شریک و دوستی و حسن اهل و اهل

پیر از جاهل و چرخش باشد . که رنج او راحت پیش باشد
زنانان دانا چرخش و ناکس . شب بکوی و معنک هیچ و آب
مکن دل خوش بود بکوش . که صد سودش نبرد و نیکو
خداوند مالدار بر تکبیر . که هر نیکو ترک کرد و چرخش
مکن کار که نیکار تو باشد . و زان بر هر دل آزار تو باشد
تیرا کن زهر بد فعل و بد نام . که بد نامت کند چون خورده
مکن صاحب سر از تمام تجاوز . بکس دامن زور و خانه و آزار

مباش این دست و چشم طرا . هر کس در دانا کالانکاد
مکن هر چه کنی از موده . تفاوت دان و دیده ناسود
مناقص و امدان یا مضاف . مناقص و امدان مضاف
در احسان ط کردن و سخن اندیش و کشتن
سخن دانسته که چری که کویش . خویشتن دانسته بهر که کویش
بیدان فضیلت چون دانی . مران بس لند ناد و سر نانی
مکن چیری بر اصل و فکارت . که برسد از نور و نور و کاد
سخن بشود لفظ بر هنر جوی . از آن نوعی که بر ایدمان کوی
هر کس که خواهی کرد مدخل . نکه کن آخر او را ز اول
مکن ناخوش که ناخوش ناخوش . بگو او از خوش و ناخوش
مکن ناخوشان کس ناخوش . زبان هشداد ناسر و رفیع
سخن ناکفته که باشد چو گفته . چو شد گفته که ناکفته
هر کس که مضاف پیش و سخن . مکن ناکفته ها و که سخن
همیشه مشورت با دوستان کن . ز دشمن را ز دل دایم فغان کن
دوستان عدوت و محبت و مصرت و منفعت آن

چو خواهی کرد یا کس دشمنی . میفکن دوستی با او و آغا
نکندن دو کس با کس سکیم . وفا بر دین بسرا و عظیم
سرخان کس صراحت از آن . که بدکاری بود و نیکو کس
چو بیاض میدن کس نیست انسان . بدست آوردش بود از آن
مکن صد جفا که با وفا . که سب طبع بود کون آشنا
دلخج معیشت سازگار است . کلید باب دولت بر داریست
ز نیش ادر کلیدی در دایک . هر دو رمای دولت بر کشاخی
چو نتوان علاج در دگر کرد . میضرا از جفا پس در دورد
شان چو بد دل و بیش کردن . چو مردم می فانی بیش کردن
ز مردم نازد با مردم می نایش . چو باشد دیو بودن آدمی نایش

دوستان وقت و منفعت

طبع بسیار کردن خاوند . نیچو خوار پیش خاوند
مذار از کس طبع هر دم بهیتری . شود خاوند از توقع هر دم بتری
هر آن سخن که با تو روی بخورد . چو اسان گیریش اسان شود
پس نادی لغت را بجای چون بد . بکین باش همچون ماه و خورشید

چو همان آیدت دلداد میباش
زهر درد خوی ازاد میباش
فناعت کن بنان خشک خوی
چو کوی آبروت سفله مند
سبکباری بود بار فناعت
کجا باشد چو بازاد فناعت
طبع ذاتی سگ هر تیره کینه
چو بریدی طبع سلفا خوی
بی نفی اختلاط سفله مکن
که دنیا بی بیغزاید و درین
در احسان و نیکوئی و منفعت و فایده آن
بخشش کوش چون دست مید
مکن با کس لیم و در وفا
بد چون داد نعت کردگار
که ندهد بهر نویسنده خواست
بیزدان ده چو در بخشش نشا
بیزدان هر چه بدی باز یار
بآورد حاجت در پیش و درش
بترس از روز حاجت مند خوی
چو نمرودی سعادت داد لیل
ذلیل و دجوان بهشت بخت
سخی طبع ایمن است از دروغ
بخیل اندر سحرماند کوفار
سزد خانه کوفای نلاری
که درین بهمان نلاری
چو بدش چو بدیاد بکردن
چو بهر بنیاد اسیر کردن
مخبر غم بهر دوق اندون
که با هر کس روان شد و نلاری
بنا

بنابش آن مدد ده که آید
زمنان آنی و موضع بخت
در تواضع و شفقت و راحت رسانیدن به خلق و توفیق الهی
همین کاری که اندر زنده نشا
نکو خواهی بکن راحت رشت
نوکوفتین ذاتی همین باش
نکو خواه و بکر راحت رسان
بطف و مرحمت و لطف انداد
کز دست و زبان خود میاد
یکار افاد کار آموزی باش
هر دلوخته دلوزی باش
علاج درد دندان کن هر چه
که هر کس در راحت کرد بد کرد
چو مرهم درد را راحت رسان
بخیل چاره بخاره کان باش
بسی اندر جوانی راه بزبان
چو آن خوشتر خندان و خال خال
بجروی خدمت مادر بد کن
جوان و جنون از سر بد کن
که پرور است مادر در دنیا
بد هم سالها بیمار دارد
مزن طعنه به پیران کوه
بکن حل نافرمانی مشکل پیر
در اصلاح اخلاق و تامل و تامل و تامل
سعادت اختلاط در کانت
زنانان کور رسد و نلاری
بذاتاف و در دانتش بر برد
چو شمع کان ز شمع نلاری

میر از صحبت دانا که دانش
کند تاثیر در دوزان دانش
لطفاً از خویش بهتر چو میری
که همچون خدیش کردان و نلاری
بیاموزد بهر شناسی نلاری
که کس را نیت از امر خن
بنا کردی هر نگوشتا کرد
بود و نلاری که او اسناد کرد
سک اسناد و اسید نلاری
نجا مل کشتن چو نلاری
بدان کن حمد نلاری نلاری
که نلاری خیزی از نلاری
چو آدم آکره دان بنودی
شرف او را برین چو نلاری
از نلاری کنتاس و کلاب
فلی نلاری نلاری نلاری
در احسان و احسان و احسان و احسان
چو خورش کشتن خود نلاری
که نلاری نلاری نلاری
دوخت نلاری نلاری
حضورش غیر درد نلاری
نلاری پیدا کند کس نلاری
بذار بر سر نلاری
کس کس نلاری نلاری
همان نلاری نلاری
نلاری نلاری نلاری
نلاری نلاری نلاری
چو نلاری نلاری نلاری
نلاری

به سر طاف و رفتن این
دوین فلزم نشان نامد ازین
تا اسباب عطار نلاری
لوگتاسه کس و نلاری
کون دریا چو نلاری
کنتالی کرفته بازادی
مکو کس صحبت دانا نلاری
که کوفان ز صبر نلاری
در حسن خلق و نوازی و نوازی
دو نلاری نلاری نلاری
نکو کس خوی و نلاری
هر کس سر نلاری
عنان یکبار نلاری
هر جانی که خواهی در نلاری
نکو کس راه بیرون آمدن
میباش ایمن و نلاری
کدش بر کند کوی بکاه
محبت نلاری نلاری
هر جانی که نلاری
کس از نلاری نلاری
اگر چه دل پر دانه کد نلاری
شناور نلاری نلاری
کما نلاری نلاری
همیشه مشورت نلاری
ز دشمن داد دل نلاری
نکو نلاری نلاری
ز نلاری نلاری
به پیران نلاری
کد نلاری نلاری
نلاری

و در این کتاب چه و معلوم شود که رسم الله امر عرف قدوس و

بدان خود را میان اینجمن بجا . مکش پیش از کلمه خوشین پای
مشورتش از این خوش . طلب کن جنس خود را به خوش
بجای خود نشین آن به که خوانند . زبان آنکه در زیرت نشانند
بسیار بد که آن خودی ببرد . با جز منصب فرزند بگرد
نکند از آن بگذرد زبان را . میبکند در هلاکت جسم و جان
زهر و لایق تو آزار خیزد . مزاج سرد آب و رو بریزد
چو مشرد از تو در ساینده . نکند از تو در این خوش
کند در خشم شمشیر فروزد . مروی در دلتان آتش بسوزد
عجب کار دیت کار پا در شاه . در دهم هر دو هم لطفا آهی
کمی نوشت و کف کاه و فرش . کمی لطفت همه کاه و فرش
و قمر است راه با سکت . بر این سر تا این از غلامت

دوش که کردن در پیشان بر فضل و صبر و دان

خلاف سر بر یک کن بخورد . درین ده پاها دیدی دست بر
چو مردان پای هم که درین ده . ز آرد آرد کن دست کوفاه

جوانمرد

جوانمرد باشد اگر مرد خندان . و هان کن ذوق و سالور دنیا
نمان بر خود چو جنس میبنا . از و مان بخود گویا دان
بیکره نیست کن دعوی هست . تیرا کن ز خود کجی بر سخی
فنا شد تا بهشتی کشتاد . ز خود پیغی بعلت مافا بلیر
بود که بر می نقصان طاعت . زمستان کن بر پیغی و مراعات
چو دانی چیست در کجی خواب . ز سر خود در دندان در سناجا

و در دهم راه مال کل مل حقیقت

دلایل که بدینا یان و اصد . سر بر مکت لا پا و شانه
هاده نام خود هر یک کد . زده بر هر دو عالم پشت پا
دو عالم کوبان نشان عرضه . نظر از جانب حق بر نذر اند
لوح خود باره روان خویش ندانم . سر و سوطای دویشتی زلزل
جنان ز مردان خدا نیست . ولیکن بدید بدینا ترا نیست
دغل بسیار ویران در دنیا . زبیل اعتبار از اینا دان هانند
بیخ از افضال بد خواهد چو کلا . از اینان خویش را با بد نکند
چو کجین دلت عزیزان در طوای . طلب کن کج پنهان تابیایی

دو صورت چنین آسوده دارد . که دایم نیش زهر آلوده دارد
اگره جانب معبود یاب . بدرد خوش مرهم زود یاب

و در دهم راه مال کل مل حقیقت

ترا ای مدعی معنی بیاید . که دعوی از پی معنی نشاید
بدان نه را و آنکه رهبر کن . ندیده راه ترک داوری کن
نشان داری که کل زخا خیزد . بکی کاری که کار از کار خیزد
کس از مقصود و مقصد کوشد . که انعاما بهیجا جویبار باشد
اگر فدا بجز موی طلب کن . بدرد خویش همدردی طلب کن
ترن بردست و پای دزدین . که دویار تو بندد ذوق و دان
بجو مری اگر بدیادیت هست . مندر دست هر ترا منیت
دین با از کاه بر نظرار . ازین کبیران کاه نکند
ذوقش نوم خود هر یک برید . بجهت کوه خود را با برید
همه کول مشر بجان خدا بند . و کویسی ندانند از کجا بند

و در بیان یار موافق طلبیدن و وفا نمودن

دلا یاری طلب کرستیوان . چنان یاری که بروی جان و تن

که این یار

که این یار کو با یار نازد . چو کار افتد بجان جان و ناز
ترا انکر بود یار خود مست . که بتواند کشاد از پای دل بند
ندیدم من چنان یک دوست با . که از دل بر تو افتد داشت بار
ترا گرفت سدا را جگر کن . و کوبان حکایت مختصر کن
چو یابی و دوی خشن نکند . بسی و امنش از دست مکتد
چو کربلا یار بکند یار کرد . هر آنکس بیزار کرد
بیاید قرن دیگر زنده کاف . که تا بنویس ترا جش را بداف
نبر هزلت کار و یار یار . هر پنهان است طور دوست
یاری دوزخ را یار باشد . نه هر کس یار خواند یار باشد

و در صورت کن و دوست شناختن هر یک پیغی و دوست که عبادت است
بیاید فرق کردن دشمن از دوست . که دانستن دشمن دوست شک
کجا دشمن مثال دوست باشد . که مغر دوستی با پوس باشد
سکه گشت با تو پیوند است جانی . به از یاری که داد و سرگرازی
نباشد عیش به هم دوستان را . چنانچه ذوق یکل پوسان را
کس کشت از موی ما زنا فیش . که بی یار باشد یک بار از نا فیش

فما انت اورد و صلا با آتش کز ناید هرگز از وی آشنای
 بناید طبع ما را شوختن را نشاناید ما و جز سر کوفتن را
 اگر چه دست پستی را از او پیش که دارد بر زلف را ز تراوش
 چو دانی خور که دشمن کوه اند بعد از منزل ما و ت کند پست
 هرگز از دایره اشاید درست از آب هرگز نه نیاید
 در تفسیر لاله نشین غرض الهی از تخصیص آن تو کیست
 ز تو کیست مکن هرگز دم فام کد سلاطین کند اخر سر انجاء
 مدد زدی که و کو یار داهی کرد دشمن کوه دست چون با تو
 بود یکو پیش از نا دادند صد و یکو چو کوفت زدی یار
 مدد زدی که و کو نیست بود بشرط انکه پستی از تو بود
 دگر قرض کنی از مرد با موش چو کاهت کوه آید دایه کوه
 سدرت چو بر جوان تو باشد کزان سکرانه بر جان تو باشد
 جوانمردی ز خاک و مان خود زخوان دیگران بخشش بعد
 قمار خود برسان کز آتش بصد شیر در کجده شغالی
 لثمی که هفت سال دارد بداند مرگش زو اندر خاک دارد
 مکن

مکن بسته چو حق در بر تو بکشد که تا پنه رود چون خال و چون
 و دگر موش و یا خواران و نفس بدایات
 ز یا خواره زاهل فار باشد کجا از خلد بر خوردا باشد
 بر مردم بود اصل یا خوار شرف دارد بی ملک بر یا خوار
 چو ایمان خواهی آنرا نکند که خوار که تا نا نشو خور و یا خوار
 بدان تلخ بود در مصلحت شود دوزخ و یا خوار بر انداز
 با اسم که تحت جمع آورد چو مرد و یا خوار یا دگر خور
 و یا خوار و یا سبک دولت سر دگر خور کند که در خوراید
 بخور غناش اگر چه نفع جانت که جمع آورد خون مفلان
 زمین و چرخ یا عاوند از وی خدا خلق پزارند از وی
 کند صد سال کوه دفع نشسته نه مالک بخشش آید نه خونی
 و در محبت او باب صفاست
 بران صانع عالم مصلحت نیست ز کس است بهر حاصل نیست
 پروا از وی سامان نیست چو پست در طاعت شد سلطان
 خود پیش و کزان ناکند که پروا از وی باشد پندار است بکامد

برای از سبب هر دین و خوش تر آسوده ز بار منت کس
 بل از حاصل آرد قوت فرزند خور خوش با عیال خویش پرند
 رسد صد پر از کعبه هلاش بیفزاید خدا بر کعبه و مالش
 چو پست شد خفته این در شب چو روز آید رود با از زنی
 بطاعت باز مستقبل راضی خدا از همه خلق راضی
 ز کس است برود هیچ عاری بران مکب نباشد هیچ کار
 سر ستاع از کوه و ناله است سلاصین زابستان نیاز است
 و ستایش و مافین و کشا و زان که اسباب و زان بخا و

توسط و مربوط وجود ایشان است

بران صانع عالم دیقعات که موش و طیر را از احتیاج
 فصاحت را بیکان نفی مختزد ز دهقان عاقبت چو زنی
 جفا از آخری از دهقان است از و کرباغ اگر خورده بختیانت
 ازین بر باقی آدم چکا است کز آدم و جهان این یا کمار
 راحت از دهقان مار و موش همان کز آدمی و کز سنورند
 اگر دهقان چنان باشد که یاید سبک کوی از ملامت دریا
 اگر

اگر چه با عطف نمان نباشد که هم پایه دهقان نباشد
 بکارانند هم مرغان کارند عرق ریزند و قوت خلق کار
 کلید و زلف و قوت تحت شد چراغ دلفروزی در ده انگشت
 بدنی با عاقلانه رحم کشند بعینه در کل باغ بهشتند
 و ستایش بعضی از کمال نوع انسان و آن عبادت است
 انبیا و اولیا و حکما و رضوان الله علیهم جمیع
 سرور اند و جهان اشراف برین ز مردم آنچه خاص است اندر این
 نخستین پایه بر بر انبیا است و زون پایه بر زون اولیا است
 سیم پایه حکیمان همانند که اسب دانش اندر دنیا همانند
 اگر باشد عوام الناس مردم بزخم یکدگر چون مار و کز دم
 بزکند انبیا از هرگز یکدک زانسان اند ایشان برگزیده
 سوختن یقین راه انبیا است کما لعرفت مرصطفا است
 ندارد انبیا کس پایه او را شرف دارد و کون از سائر
 بدان پایه رسیدن نیست کس بهره کس چه بهاید هرگز
 ولیکن اولیا را غیر این است مرایشان را و عین الیقین است

دمی کانه بیدیه پاک کردند . حکیمان آن بعلم ادراک کردند
 چو حجت باش در حکمت سرفرا . بکج معرفت دایم سرفراز
دربیان بعضی از اصول اخلاق و انسانی و آن حیات و عقل و ایمان
 حیا اصل است اندر ذات انسانی . که دارد آدمی را آدمی سالن
 حیا و عقل و ایمانند با هم . ز یکدیگر جدا نینوند از هم
 نمودن بزد بمعراج اشکال . حیا و عقل و ایمان مصطفی
 اجازت یافت از فضل الهی . کزین سه چیز بکوبین نامچه خواهی
 چو بنشیند این خطا و لغت کرد . ازین سه عقل کردن اختیار داد
 بگفت ایمان که با عقل کرد . حیا گفت با بناسم دور و فانی
 چو خواهر باز گشت آمد ز کجا . حیا و عقل و ایمان نام سه گانه
 که کوراست با عقل آشنائی . بکجا تو دزد مدد در پیمائی
 حیا پیش از او کویمات آید . که ایمان بی حیا کی رخ نماید
 حیا باید که دارد آدمی زاد . که لغت بر وجود پیمایان داد
در معرفت و معرفت دنیا و اهل آن
 چه بندی بر بنیاد بر خطردل . مسافر باید که با نخی بمنزل
 بیت

بلیست این دهر و نوب روی روان . دنیا از خانه بر پیل کاروان
 چو خواهی زین سرافق بگرد . شب بخوید را شمع برافرو
 نوبیش از زین منزل سفر کن . سواد باغ بستان دگر کن
 اگر دوییش اگر با جاه و کجی . بیاید رفت ازین دیر سجی
 مجرب باش چون عیسی مرید . بتر آن جواب بر هم ادهم
 چو عیسی راه ما بر آسمانست . جهان بیک چراگاه خزانست
 ده و کیر یو جا ویدان غایت . جهان را کارها یکسان نمائند
 همیرون بگذرد این عمر . نوبت خواهی در دهمند و خواه
 سزای عاریت پاکس نمائند . همه کس دامن ازوی برفشاند
دربیان معرفت دولت و دوران پیمانی آن
 بسا شاهان با دولت که دیدند . بغیر آنکه در دهر ترسند میر
 هر در خاک رفتند و غنودند . نو کوی در جهان هر کس نویدند
 ندفنشان بجای اندر کجی . نوبت ازادی بجای اندر کجی
 نه از سلطان سرودی باز آید . نه از میر و ملک اواز یابی
 جهان چون تخته پر سوخ و زرد . که او هرگز و فایان کس نکرد

یک شد دیگر آمد جای بگفت . هما ز امر که ناکه نای بگفت
 پس چون چندین غرور و مال بخت . ز نعمت وقت مردن زار و کسیت
 کجا اسکندر و جشید و نفوذ . کجا شاهان دعوی دار و معجز
 همه زین خاکدان اندر گشتند . بجای اندر شدند و خاک گشتند
 بریدند از سرای فانی رسید . نمائند جز خدا باقی و جاوید
در بیان احوال و احوال و سلطنت و بانیان و اطوار و ملازمان
 عیبت دیدار بزرگان ایشان . شد چون یوسف اندر چشم گریان
 هر خود بین ترا از ابلهین معنی . چو فرود از پریان بشیر و بخور
 ملک خوف چو حاضر گشت بر . کوهی دیو بیند در برابر
 یک چون افعیان سر شکسته . یک چون عقرب دم بر شکسته
 کز احباب کفایت پذیر شد . نمائید کمتر از سگ در نظر شد
 سلاش را جواب از غاوتند . بتر دیک خودش همیاردند
 بقول موسی با حق نباشند . ز کوساله خدای برتر باشند
 بیاورند عیسی را بخاری . همه خور و خوراند از خاک ساری
 بفعل ابلهین صورت همچو آدم . بصد پای به زاسب و کاه و خر کم
 هر تار

چه حاصل خدمت این قوم کرد . بغیر از غصه و اندوه خوردن
 مدان کجی برانج قناعت . غصه خالت مردان بضاعت
 در لغت آنکه هر دهر دم . که با خا باید کرد و همسر
 چه بودی کز بر بوی و مخلوق . سر خلوت نشین سودی
 مرا کز خوش بودی و پوشش . کجا بودی بدخ خلق کوشش
 تن آیدم بدی و موضع خوراک . سر کرده صفای و چشمه آب
 امیدم هست همراهی هر زمان . ازین امید تو میدم مگردان
 دروغ را بنور حق صفاده . دل را بپسند با مصطفاده
در خدمت سعادت نامر
 بگفتم بیت سید از دل پاک . نماند شعر من جز طبع ذکا
 طبیعت داده از ادبش نامر . خور کرده سعادت نامر نامر
 تمامت این را کز کوه و شی . چو در دگر کوی کیری و کوه شی
 که کز غفلتش پنبه است . چو بر خواند کند از دل غلامش
 نکو پندایت او باب یقین . بکوش جان کنان در بین را
 همه اهل خود را مایه است این . که طفل معرفت را دایه است این

در بیان بعضی از اصول اخلاق و انسانی و آن حیات و عقل و ایمان

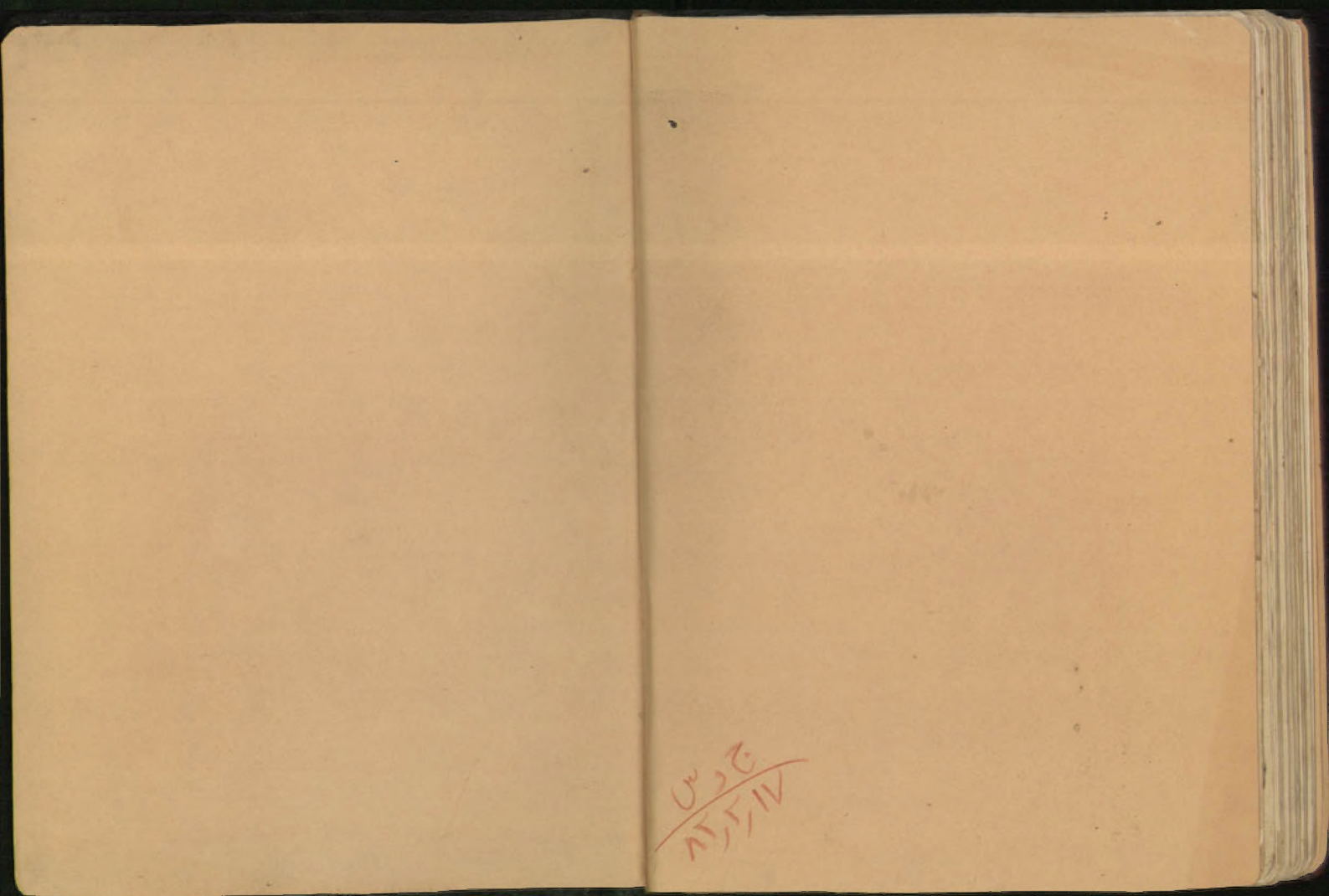
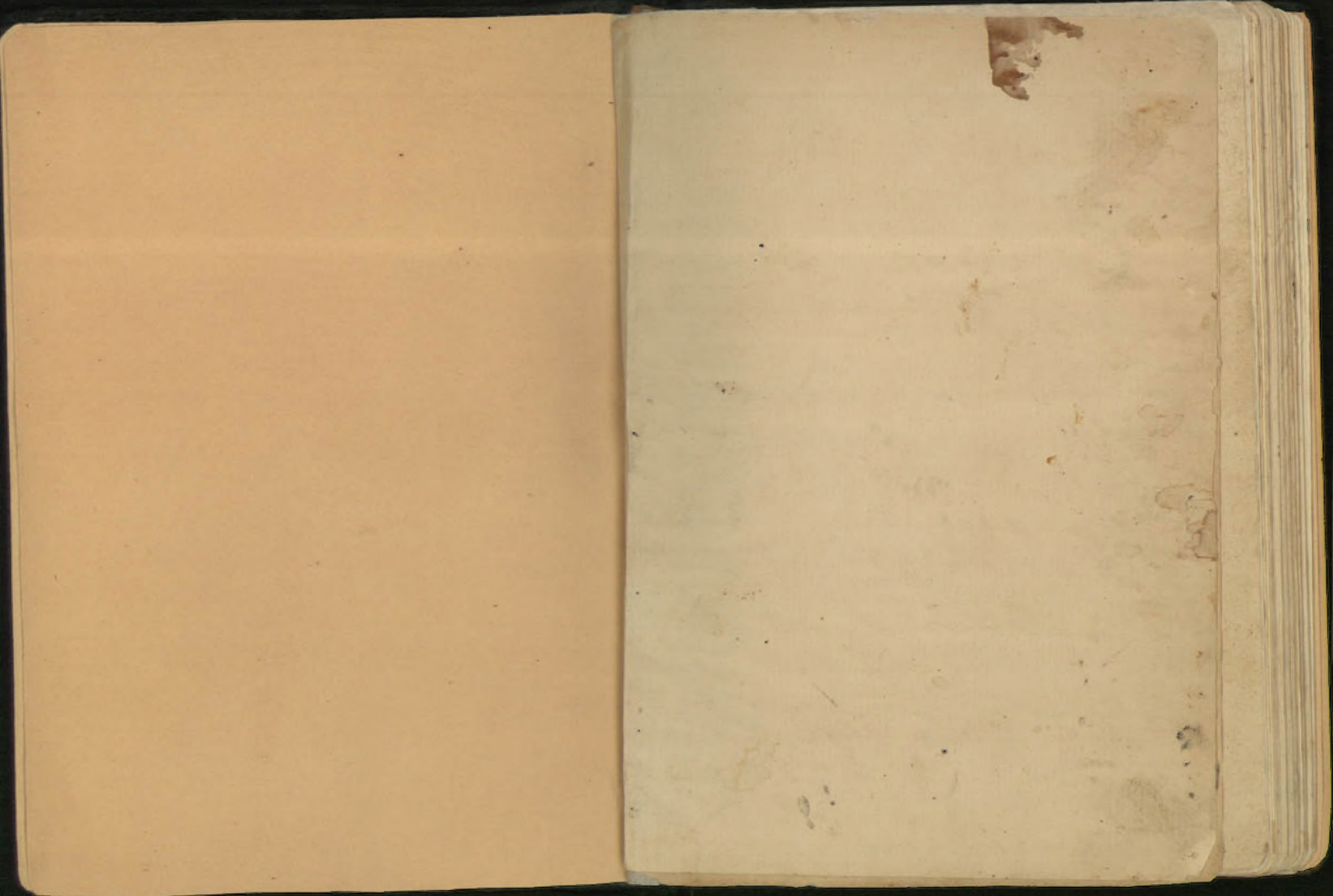

زمین و دشت را بار بشتن ، ز نیک اختر سخن را بار بشتن
 در این کجی را بر تو کشادم ، کلید کجی و در دست تو دادم
 چشمانم مذاقت را زهر آ ، که ناخضر لب بشنای ز شوق آ
 ز ناصرا یاد گیر این پند عقل ، که نا حل کرد این مجموع مشکل
 بچشم جان برین رو صفای ، و کونرم بصورت با نفعای
 سعادت یاد خواهی در هم گما ، سعادت نام را از دست نیکما
 دین پند آنکه بجا نش فرج نیست
 ممکن عیبش که بر اعی حرج نیست

سید الحقیر المذنب الحانی اسمعیل ابراهیم کاتب الذی نویسه فی شهر
 اثنی عشر من شهر رجب المرجب سنه خمس و ثمانین و مائتین
 بعد الالف الحیر علی مهابرهما الاف تحیه و ثناء ۱۲۸۵

MS. IV
23

